

Latvijas pilsētu programma
Pilsētu ekonomiskās attīstības stratēģijas
Ātrais pašvaldību datu audits

Līgums Nr 7128925

ĀTRAIS PAŠVALDĪBU DATU AUDITS

NOSLĒGUMA ZIŅOJUMS

Pasaules Banka
SIA Reģionālo Studiju Centrs
2004.gada jūnijs

SATURA RĀDĪTĀJS

IEVADS	7
1. PILSĒTĀM NEPIECIEŠAMĀS INFORMĀCIJAS KLASIFIKĀCIJA	9
1.1. Informācijas izmantošanas mērķis	9
1.2. Informācijas saturs	10
1.3. Datu veidi	10
1.4. Informācijas avoti	11
1.5. Cita veida ieteicamā informācijas klasifikācija	12
2. TERITORIĀLĀ STATISTIKA LATVIJĀ	13
2.1. Centrālā statistikas pārvalde	13
2.2. Administratīvās teritorijas un statistika Latvijā	15
3. LATVIJAS LIELO PILĒTU INFORMĀCIJAS SISTĒMAS	17
4. LATVIJAS LIELO PILSĒTU TERITORIJA UN DEMOGRĀFISKĀ SITUĀCIJA	18
4.1. Teritorija	18
4.2. Demogrāfiskā situācija	19
5. PILSĒTU VIETĒJĀ EKONOMIKA	25
5.1. Pilsētu attīstības mērogs, veids un tendences	25
5.2. Pilsētu ekonomikas attīstības līmenis	30
5.3. Uzņēmumi	34
5.4. Nodarbinātība un bezdarbs	36
5.5. Nodokļu maksājumi un nodokļu maksātāji	39
6. INFRASTRUKTŪRA UN PAKALPOJUMU NODROŠINĀJUMS PILSĒTĀ	41
6.1. Transporta infrastruktūra	41
6.2. Energoresursi un ūdens resursi	42
6.3. Pakalpojumu nodrošinājums	43
7. NABADZĪBA UN DZĪVES LĪMEŅA RAKSTUROJUMS	44
8. PILSĒTU BUDŽETU ANALĪZE	46
8.1. Budžeta ieņēmumi	46
8.2. Pašvaldību budžetu izdevumi	49
9. TERITORIJAS ATTĪSTĪBAS INDEKSS	50
10. ĪSS PILSĒTU RAKSTUROJUMS	52
PIELIKUMI	

PIELIKUMU SARAKSTS

Pielikums A	A-1.tabula. WB-LED – Rapid municipal data audit A-2. tabula. URBAN AUDIT. List of Urban Audit Indicators A-3. tabula. Institute of Urban Economics. Pašvaldību sociālekonomiskās attīstības līmeņa inikatori
Pielikums B	B-1.tabula. Informācija, kam pieejams teritoriālais griezumam, no “Statistikas informācijas valsts programmas 2003.gadam” (MK noteikumi Nr.586 no 27.12.2003.)
Pielikums C	Teritoriālo vienību klasifikācija Eiropas Savienībā un Latvijā C-1.tabula. Latvijas teritoriālo vienību sadalījums atbilstoši ES statistisko vienību klasifikācijai NUTS (situācija 2003.gada sākumā). C-2.tabula. Iedzīvotāju skaits statistikas reģionu un plānošanas reģionu teritorijās C-3.tabula. Iedzīvotāju skaits NUTS līmeņu teritorijās pēc Jaunās regulas C-4.tabula. Jaunās NUTS 3 teritorijas Latvijā.
Pielikums D	PILSĒTU APTAUJA Pilsētas informatīvās bāzes apskats (1. anketa) D-1.tabula. Pilsētu plānošanas dokumenti, kas saistīti ar pilsētas ekonomisko attīstību (<i>pēc pilsētu pašvaldību sniegtās informācijas</i>) D-2.tabula. Pilsētu pasūtītie pētījumi, kas saistīti ar ekonomisko attīstību (<i>pēc pilsētu pašvaldību sniegtās informācijas</i>) D-3.tabula. Pilsētu pašvaldību dažādām institūcijām pieprasītā informācija (<i>pēc pilsētu pašvaldību sniegtās informācijas</i>) D-4.tabula. Pilsētu pašu vāktā informācija vai veiktās aptaujas (<i>pēc</i> <i>pilsētu pašvaldību sniegtās informācijas</i>)
Pielikums E	E-1.tabula. Iedzīvotāju skaits, platība un blīvums uz km ² E-2.tabula. Iedzīvotāju skaits gada sākumā E-3.tabula. Iedzīvotāju skaita izmaiņas pēdējo piecu gadu laikāgāda sākumā E-4.tabula. Iedzīvotāju dabiskais pieaugums E-5.tabula. Iedzīvotāju ilgtermiņa migrācija E-6.tabula. Iedzīvotāju vecumstruktūra gada sākumā E-7.tabula. Iedzīvotāju demogrāfiskā slodze uz gada sākumu E-8.tabula. Iedzīvotāju izglītības līmenis E-9.tabula. Pilsētu iedzīvotāju struktūra pēc iedzīvotāju izglītības līmeņa, % E-10.tabula. Privātās mājāsaimniecības pēc iedzīvotāju skaita E-11.tabula. Mājāsaimniecību skaita sadalījums pēc lieluma, %
Pielikums F	PILSĒTU APTAUJA Vietējās ekonomikas apskats (2. anketa)

Pielikums G	Vispārējā ekonomiskās darbības klasifikācija (NACE)
Pielikums H	<p>H-1.tabula. Iekšzemes kopprodukts (tūkstošos Ls) faktiskajās cenās</p> <p>H-2.tabula. Pilsētas iekšzemes kopprodukta īpatsvars (%) valsts kopējā IKP</p> <p>H-3.tabula. Iekšzemes kopprodukts uz 1 iedzīvotāju faktiskajās cenās, Ls</p> <p>H-4.tabula. Iekšzemes kopprodukts uz 1 iedzīvotāju % pret vidējo valstī</p> <p>H-5.tabula. Iekšzemes kopprodukta uz vienu iedzīvotāju pieaugums laikā no 1998.g.līdz 2001.g.</p> <p>H-6.tabula. Kopējā pievienotā vērtība</p> <p>H-7.tabula. Pilsētā radītās pievienotās vērtības īpatsvars valsts kopējā, %</p> <p>H-8.tabula. Kopējā pievienotā vērtība pa darbības veidiem, % no kopējās PV attiecīgajā teritorijā 2000.g.</p> <p>H-9.tabula. Kopējā pievienotā vērtība pa darbības veidiem, % no kopējās PV attiecīgajā teritorijā 2001.g.</p> <p>H-10.tabula. Nefinanšu investīcijas (bez individuālās būvniecības) pavisam, tūkst. Ls, 2002. gada salīdzināmās cenās</p> <p>H-11.tabula. Nefinanšu investīcijas (bez individuālās būvniecības) uz vienu iedzīvotāju, Ls, 2002. gada salīdzināmās cenās</p> <p>H-12.tabula. Būvorganizāciju veikto būvdarbu apjoms (tūkstoši Ls), faktiskajās cenās</p> <p>H-13.tabula. Būvorganizāciju veikto būvdarbu apjoma pieaugums, faktiskajās cenās</p>
Pielikums I	<p>I-1.tabula. Ekonomiski aktīvo uzņēmumu skaits (izņemot zemnieku saimniecības)</p> <p>I-2.tabula. Ekonomiski aktīvo uzņēmumu skaits uz 1000 iedzīvotājiem</p> <p>I-3.tabula. Ekonomiski aktīvo uzņēmumu skaita pieaugums no 2000.g.līdz 2002.g.</p> <p>I-4.tabula. Ekonomiski aktīvo uzņēmumu skaits pa darbības veidiem 2000.gadā</p> <p>I-5.tabula. Ekonomiski aktīvo uzņēmumu skaits pa darbības veidiem 2002.gadā</p> <p>I-6.tabula. Ekonomiski aktīvo uzņēmumu skaits pa nozarēm pēc nodarbināto skaita - 2002.g. (bez zemnieku saimniecībām)</p> <p>I-7.tabula. Jaundibinātie ekonomiski aktīvie uzņēmumi 2000.g. (bez zemnieku saimniecībām)</p> <p>I-8.tabula. Jaundibinātie ekonomiski aktīvie uzņēmumi 2001.g. (bez zemnieku saimniecībām)</p> <p>I-9.tabula. Jaundibinātie ekonomiski aktīvie uzņēmumi 2002.g. (bez zemnieku saimniecībām)</p> <p>I-10.tabula. Jaundibināto ekonomiski aktīvo uzņēmumu skaits pēc nodarbināto skaita (bez zemnieku saimniecībām)</p> <p>I-11.1-11.5.tabulas. Pilsētu nozīmīgākie uzņēmumi</p>

Pielikums J	<p>J-1.tabula. Strādājošo skaits pamatdarbā sadalījumā pa darbības veidiem 2000.g. J-2.tabula. Strādājošo skaits pamatdarbā sadalījumā pa darbības veidiem 2000.g., % J-3.tabula. Strādājošo skaits pamatdarbā sadalījumā pa darbības veidiem 2002.g. J-4.tabula. Strādājošo skaits pamatdarbā sadalījumā pa darbības veidiem 2002.g., % J-5.tabula. Strādājošo skaits pamatdarbā pa īpašuma sektoriem J-6.tabula. Strādājošo bruto darba samaksa pamatdarbā vidēji mēnesī, latos J-7.tabula. Reģistrēto bezdarbnieku skaits gada beigās J-8.tabula. Reģistrētā bezdarba līmenis gada beigās J-9.tabula. Reģistrētā bezdarba līmenis J-10.tabula. Brīvo darba vietu skaits gada beigās</p>
Pielikums K	<p>K-1.tabula. Nodokļu maksājumi Latvijas lielajās pilsētās 2002.gadā K-2.tabula. Nodokļu maksājumi Latvijas lielajās pilsētās 2002.gadā K-3.tabula. Nodokļu maksātāju skaits 2002.gadā K-4.tabula. Iedzīvotāju ienākuma nodoklis (pēc pārskatiem ieturētās summas un darba ņēmēju skaits) 2002.gadā K-5.tabula. Darba ņēmēju skaits un iedzīvotāju skaits darbaspējas vecumā K-6.tabula. Iedzīvotāju ienākuma nodoklis (pēc pārskatiem ieturētās summas un darba ņēmēju skaits) 2002.gadā K-7.tabula. Iedzīvotāju ienākuma nodoklis uz 1 iedzīvotāju</p>
Pielikums L	<p>PILĒTU APTAUJA 3.anketas forma Infrastruktūra un pakalpojumu nodrošinājums</p>
Pielikums M	<p>M-1.tabula. Pirmsskolas izglītības iestādes M-2.tabula. Vispārizglītojošās dienas skolas 2002./03. mācību gada sākumā M-3.tabula. Vakara (maiņas) vispārizglītojošās skolas 2002./03. mācību gada sākumā M-4.tabula. Profesionālās izglītības iestādes 2002./03. mācību gada sākumā M-5.tabula. Augstākās mācību iestādes 2002./03. mācību gada sākumā</p>
Pielikums N	<p>N-1.tabula. Publiskās bibliotēkas 2002.gadā N-2.tabula. Kultūras un tautas nami 2002.gadā N-3.tabula. Kinoteātru skaits 2002.gada beigās</p>
Pielikums O	<p>O-1.tabula. Iedzīvotāji pēc galvenā iztikas līdzekļu avota O-2.tabula. Iedzīvotāju sadalījums pēc galvenā iztikas līdzekļu avota, % O-3. tabula. Iedzīvotāji pēc mājokļu uzcelšanas perioda</p>

	<p>O-4.tabula. Iedzīvotāju skaita sadalījums pēc mājokļu uzcelšanas perioda, %</p> <p>O-5.tabula. Iedzīvotāji pēc mājokļu nodrošinājuma ar labierīcībām</p> <p>O-6.tabula. Iedzīvotāju skaita sadalījums pēc mājokļu nodrošinājuma ar labierīcībām, %</p> <p>O-7.tabula. Ceļu satiksmes drošības direkcijā reģistrēto automobiļu skaits</p> <p>O-8.tabula. Ceļu satiksmes drošības direkcijā reģistrēto automobiļu skaits uz 1000 iedzīvotājiem</p> <p>O-9.tabula. Ceļu satiksmes drošības direkcijā reģistrēto vieglo automobiļu skaits iedzīvotāju personiskajā īpašumā</p>
Pielikums P	<p>P-1. tabula. Pašvaldību budžeta ieņēmumi 2002.gadā, Ls</p> <p>P-2. tabula. Pašvaldību budžeta ieņēmumu struktūra 2002.gadā, %</p> <p>P-3.tabula. Pašvaldību budžeta ieņēmumi uz 1 iedzīvotāju 2002.gadā, Ls</p> <p>P-4. tabula. Pašvaldību budžeta ieņēmumi 2003.gadā, Ls</p> <p>P-5. tabula. Pašvaldību budžeta ieņēmumu struktūra 2003.gadā, %</p> <p>P-6.tabula. Pašvaldību budžeta ieņēmumi uz 1 iedzīvotāju 2003.gadā, Ls</p> <p>P-7.tabula. Pašvaldību nodokļu ieņēmumu struktūra 2002.gadā</p> <p>P-8.tabula. Pašvaldību saņemto maksājumu struktūra 2002.gadā</p> <p>P-9.tabula. Pašvaldību nodokļu ieņēmumu struktūra 2003.gadā</p> <p>P-10.tabula. Pašvaldību saņemto maksājumu struktūra 2003.gadā</p> <p>P-11.tabula. Pašvaldību izdevumi pēc valdības funkcijām un norēķini 2002.gadā, Ls</p> <p>P-12.tabula. Pašvaldību izdevumi pēc valdības funkcijām un norēķini 2002.gadā, %</p> <p>P-13.tabula. Pašvaldību izdevumi pēc valdības funkcijām un norēķini 2002.gadā uz vienu iedzīvotāju, Ls</p> <p>P-14.tabula. Pašvaldību izdevumi pēc valdības funkcijām un norēķini 2003.gadā, Ls</p> <p>P-15.tabula. Pašvaldību izdevumi pēc valdības funkcijām un norēķini 2003.gadā, %</p> <p>P-16.tabula. Pašvaldību izdevumi pēc valdības funkcijām un norēķini 2003.gadā uz vienu iedzīvotāju, Ls</p> <p>P-17.tabula. Pašvaldību izdevumi pēc ekonomiskās klasifikācijas 2003.gadā, Ls</p> <p>P-18.tabula. Pašvaldību uzturēšanas izdevumi un kapitālieguldījumi, %</p>
Pielikums R	<p>Daugavpils</p> <p>Jelgava</p> <p>Jūrmala</p> <p>Liepāja</p> <p>Rēzekne</p> <p>Rīga</p> <p>Valmiera</p> <p>Ventspils</p>

IEVADS

Ziņojums “Ātrais pašvaldību datu audits” ir sagatavots Pasaules Bankas projekta Latvijas pilsētu programmas “Pilsētu ekonomiskās attīstības stratēģijas” ietvaros.

Šajā projektā piedalās astoņas Latvijas pilsētas - Rīga, Daugavpils, Liepāja, Jelgava, Jūrmala, Ventspils, Rēzekne un Valmiera.

“Ātrā pašvaldību datu audita” veikšanas galvenais mērķis ir palīdzēt pilsētām pilsētas ekonomikas attīstības stratēģijas izstrādē, sniedzot šim procesam nepieciešamo pamatdatu bāzi. Darba svarīgākie uzdevumi ir identificēt galvenos pilsētu ekonomikas attīstības stratēģijas izstrādei nepieciešamos datus, apkopot tos un veikt īsu datu analīzi visām astoņām projekta pilsētām.

Ziņojums sastāv no ievada, desmit nodaļām un nobeiguma. Ziņojumam ir atsevišķā pielikumu daļā, kas ir strukturēta 17 pielikumos (A-R).

Pirmās trīs ziņojuma nodaļas ir veltīta jautājumiem par pašvaldību informācijas sistēmām, par ekonomikas attīstības plānošanai nepieciešamo datu vākšanu, apkopošanu un analīzi. Pirmajā nodaļā ir piedāvāta dažāda veida datu klasifikācija, ko var izmantot datu sistēmas strukturēšanai pilsētu pašvaldībās. Otrajā nodaļā ir aprakstīta Centrālās statistikas pārvaldes (CSP) darbība, kā arī sadarbības iespējas ar šo institūciju. Trešajā nodaļā, balstoties uz šī darba ietvaros veiktās pilsētu aptaujas datiem, atspoguļota esošā situācija pilsētu pašvaldībās attiecībā uz informācijas sistēmām un dažādu datu vākšanu un apkopošanu.

Nākošajās sešās nodaļās (4-9) dažādos aspektos ir analizēta situācija astoņās Latvijas pilsētās. Datu tabulas par attiecīgo tēmu ir iekļautas atbilstošajos Ziņojuma pielikumos. Ceturtajā nodaļā ir dota pilsētu teritorijas un demogrāfiskās situācijas analīze. Piektajā nodaļā ir dots ieskats pilsētu ekonomikas attīstības mērogā, veidā un tendencēs. Šī informācija balstās uz pilsētu sniegtajām atbildēm darba ietvaros veiktajā aptaujā. Piektajā nodaļā ir arī analizēti pilsētu makroekonomiskie rādītāji, uzņēmumu statistika, nodarbinātība un bezdarbs, kā arī nodokļu maksājumi un maksātāji. Sestā nodaļa dots īss pilsētu infrastruktūras un pakalpojumu nodrošinājuma kvantitatīvs un kvalitatīvs vērtējums. Septītajā nodaļā ietverti nabadzības un dzīves kvalitātes aspekti. Astotajā nodaļā ir analizēti pilsētu pašvaldību pamatbudžeti. Devītās nodaļas ietvaros ir dots pilsētu salīdzinājums pēc teritorijas attīstības indeksa.

Desmitās nodaļas pielikumā iekļauti visu astoņu pilsētu īsi statistiski apraksti. katra pilsēta raksturota ar dažādiem rādītājiem pēc visām pilsētām vienotas struktūras.

Ziņojuma “Ātrais pašvaldību datu audits” sagatavošanu organizēja SIA “Reģionālo studiju centrs”. Ziņojuma sagatavošanā piedalījās šādi eksperti: Inga Vilka, “Pašvaldību konsultāciju centrs”; Jolanta Supe, Centrālā statistikas pārvalde; Pēteris Sķiņķis, “Reģionālo studiju centrs”; Ineta Grīne, “Reģionālo studiju centrs”. Ziņojuma gatavošanas laikā eksperti tikās ar pilsētu pašvaldību pārstāvjiem un Pasaules Bankas projekta pilsētu vietējiem un ārzemju konsultantiem. Darba rezultāti tika prezentēti seminārā.

SIA “Reģionālo studiju centrs” pateicas Pasaules Bankas Latvijas pārstāvniecības vadītājai Dinai Grūbei un projekta koordinatoriem Inārai Stalidzānei un Neilam Balgalim par sadarbību “Ātrā pašvaldību datu audita” sagatavošanā.

Ziņojums “Ātrais pašvaldību datu audits” ir sagatavots latviešu valodā un nedaudz saīsinātā versijā angļu valodā. Ziņojums drukātā un elektroniskā formā ir nodots visām projektā iesaistīto pilsētu pašvaldībām, kā arī Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijai.

1. PILSĒTĀM NEPIECIEŠAMĀS INFORMĀCIJAS KLASIFIKĀCIJA

Jebkura lēmuma pieņemšanas pamatā ir informācija. Jo ticamāka, detalizētāka un par ilgāku periodu informācija pieejama, jo pamatotāku lēmumu ir iespējams pieņemt.

Jāatzīst, ka Latvijā lielā daļā pašvaldību, informācija tiek apkopota formāli, jo tā tiek pieprasīta dažādām atskaitēm, vai arī informācija tiek apkopota kampaņveidīgi, kad nepieciešams izstrādāt projektu pieteikumus, attīstības stratēģijas, programmas, plānus, koncepcijas. Vairumā pašvaldību informācijas apkopošana, uzturēšana, analizēšana nav organizēta kā pastāvīgs, regulārs, sistemātisks process. Informācija pārsvarā kalpo kā sākuma situācijas raksturotāja jeb kā ievades dati, bet netiek izmantota kā vietējās politikas, dažādu programmu, pasākumu rezultātu novērtējums.

Pašvaldībās nereti vērojama arī tāda parādība, ka kādā struktūrvienībā informācija tiek vākta, pieprasīta, apkopota vai analizēta, bet par to nav informētas pašvaldības citas struktūrvienības, kam šī informācija arī būtu noderīga. Sistēmas trūkums reizēm rada situāciju, ka informācijas apkopošana tiek pārtraukta, ja mainās pašvaldības personāls, ka, kādam darbiniekam aizejot no darba pašvaldībā, pazūd informācija vai saites ar informācijas avotu. Tāpēc nepieciešams radīt stabilu pašvaldības informācijas sistēmu. Informācijas sistēmas veidošanai un uzturēšanai svarīgi veikt informācijas klasifikāciju.

Attiecībā uz pilsētas ekonomiskās attīstības plānošanai nepieciešamo informāciju to var grupēt pēc dažādiem kritērijiem, kā piemēram, pēc informācijas izmantošanas mērķa, pēc informācijas satura, pēc datu veida un pēc informācijas ieguves avota.

1.1. Informācijas izmantošanas mērķis

Vietējās ekonomikas attīstības ietvaros informāciju var grupēt pēc informācijas izmantošanas mērķa atkarībā no plānošanas un īstenošanas procesa posma:

- 1) informācija esošās situācijas apzināšanai un analīzei, pirms uzsākt stratēģijas izstrādi (vai veikt korekcijas esošā stratēģijā);
- 2) informācija stratēģijas izvēlei un attīstības programmu izstrādei;
- 3) informācija stratēģijas īstenošanas uzraudzībai un darbības rezultātu izvērtēšanai.

Salīdzinot šīs trīs informācijas grupas, var secināt, ka informācijas esošās situācijas analīzei ir visplašākā no visām grupām, tās ietvaros visvairāk tiek izmantoti dažādi rādītāji. Stratēģijas izvēlei nepieciešama salīdzinoša informācija, savukārt informācijas stratēģijas īstenošanas uzraudzībai ietvaros no plašā rādītāju klāsta jāizvēlas pamatrādītāji, kuri regulāri tiks apkopoti un analizēti.

1.2. Informācijas saturs

Vietējās ekonomikas attīstības ietvaros informāciju var grupēt pēc informācijas satura, un saskaņā ar Pasaules Bankas piedāvāto informācijas grupējumu “Ātrā pašvaldību datu audita” ietvaros priekš vietējās ekonomikas attīstības stratēģijas izstrādes, informācija ir grupēta šādās pamatgrupās:

- 1) Demogrāfiskā situācija;
- 2) Vietējā ekonomika:
 - a. Pilsētas ekonomiskās attīstības mērogs, veids un tendences;
 - b. Ekonomikas nozares un galvenie klāsteri;
 - c. Nodarbinātība un bezdarbs;
 - d. Tirdzniecība un pilsētas ekonomika;
 - e. Infrastruktūra un pakalpojumi;
- 3) Nabadzība un dzīves līmenis (kvalitāte);
- 4) Galveno pakalpojumu nodrošinājums.

Pasaules Bankas ieteiktā informācija vairāk detalizēti atspoguļota 1.tabulā pielikumā A.

Apkopojot, analizējot informāciju pēc Pasaules Bankas ieteiktās metodikas, jāņem vērā, ka nepieciešams:

- precizēt ar kādiem rādītājiem viena vai otra joma tiks raksturota;
- noteikt rādītāju definīcijas;
- izvērtēt, vai gadījumā, ja informācija par rādītājiem nav pieejama, nepieciešami speciāli pētījumi, aptaujas u.t.t.

Bez Pasaules Bankas piedāvātajām datu grupām, kā svarīgu uzskatām vēl vienas informācijas grupas - pašvaldību budžetu - analīzi, kuras ietvaros vajadzētu aplūkot pašvaldību ieņēmumu apjomu, struktūru, pašvaldību investīcijas un kredītpēju.

Pasaules Bankas piedāvātajai metodikai nepieciešami gan kvantitatīvi rādītāji, gan kvalitatīvi rādītāji.

Pielikumā A 2.tabulā, kā piemērs, iespējamai informācijas klasifikācijai atspoguļots rādītāju grupējums grupās un apakšgrupās, kādu to izmanto ES Eiropas pilsētu izvērtēšanas projekts “Urban Audit”, bet 3.tabulā pielikumā A atspoguļots datu grupējums, kas izmantots projektā “Pilsētu barometrs”, ko Krievijā veica Pilsētu ekonomikas institūts (The Institute for Urban Economics). Šajos piemēros izmantoti tikai kvantitatīvi rādītāji.

1.3. Datu veidi

Pēc datu veida informāciju var grupēt, kā informāciju, kas:

- 1) balstīta uz kvantitatīviem rādītājiem;
- 2) balstīta uz kvalitatīviem rādītājiem (pētījumi, aptaujas).

Esošā situācija liecina, ka pilsētas vairāk izmanto kvantitatīvos rādītājus, taču nepietiekami izmanto kvalitatīvus pētījumus, vērtējumus.

Nemot vērā to, ka iedzīvotāji dzīves vietas izvēlē, uzņēmēji uzņēmējdarbības veikšanā, dažādas institūcijas ieteikumos par optimālo biznesa vietu, tūristi apmeklējumos u.t.t. izvēli veic ne tikai, balstoties uz dažādiem objektīviem kvantitatīviem faktiem, bet gan, balstoties uz uztveri, iespaidu, svarīgi ir izziņāt šo dažādo grupu viedokli par pilsētu. Šajā ziņā ieteicams izmantot projekta ietvaros Pasaules Bankas ekspertu piedāvāto anketu pilsētas uzņēmējiem, ko vajadzētu adaptēt Latvijas situācijai un ar atsevišķām variācijām sagatavot:

- uzņēmējiem;
- iedzīvotājiem;
- valsts institūciju pārstāvjiem, biznesa konsultantiem.

Attiecībā par informācijas uztveri un iespaida radīšanu, jāņem vērā arī informācijas pasniegšanas veids. Nereti lietderīgi ir kvantitatīvu informāciju pārvērst kvalitatīvā informācijā, kas tādā veidā var nest lielāku labumu. Piemēram, informācija, ka pilsētā 15% iedzīvotāju ir ar augstāko izglītību būs efektīvāka, ja teiks, ka pilsētā ir augstākais valstī iedzīvotāju īpatsvars ar augstāko izglītību vai pilsētā iedzīvotāju īpatsvars ar augstāko izglītību ir lielāks par valstī vidējo.

1.4. Informācijas avoti

Pēc informācijas ieguves avota, galvenās informācijas grupas ir:

- 1) pašvaldībā pieejama informācija;
- 2) CSP pieejama informācija;
- 3) dažādās citās valsts institūcijās pieejama informācija (VID, Valsts kase, NVD, UR u.c.);
- 4) socioloģiskās aptaujās iegūstama informācija;
- 5) citur iegūstama informācija (presē; citos medijos, konferencēs, pasākumos, izstādēs utt.).

Pašvaldībā pašā ir pieejams plašs informācijas klāsts un apjoms gan par iedzīvotājiem, gan par to tām jomām, kas saistītas ar pašvaldības kompetencē esošo funkciju izpildi (izglītība, kultūra, sociālā palīdzība, komunālie pakalpojumi u.c.), un attiecīgi analizējot šo informāciju dinamikā, iespējams izvērtēt ekonomikas attīstību pilsētā. Taču pilnvērtīgākam izvērtējumam nepieciešams salīdzinājums ar citu teritoriālo vienību rādītājiem. Tāpēc svarīgi ir dati no dažādām reģiona vai valsts mēroga institūcijām.

Par CSP pieejamo informāciju sīkāk ir izklāstīts šī ziņojuma 2.nodaļā. Savukārt 1.1.tabulā atspoguļots kāda veida informāciju, kas būtiska pašvaldībā, izstrādājot ekonomiskās attīstības stratēģiju, pieejama citās valsts institūcijās. Daļa informācijas ir pieejama publiski, daļa pēc speciāla pasūtījuma, daļa pēc pasūtījuma, paredzot par to samaksu.

1.1.tabula. Dažādās valsts institūcijās pieejamā informācija.

<i>Institūcija</i>	<i>Informācijas saturs</i>
Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde	Dati par iedzīvotājiem, struktūra, kustība
Nodarbinātības valsts aģentūra	Dati par bezdarbniekiem
Uzņēmumu reģistrs un komercreģistrs SIA "Lursoft IT"	Dati par uzņēmumiem, komercsabiedrībām un sabiedriskajām organizācijām
Valsts ieņēmumu dienests	Dati par nodokļu maksātājiem
Valsts kase	Dati par pašvaldību budžetiem
Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra	Dati par pensijām, valsts sociālajiem pabalstiem un to saņēmējiem
Labklājības ministrijas Sociālās palīdzības fonds	Dati par bērnu namiem un veco ļaužu aprūpes namiem
Veselības statistikas un medicīnas tehnoloģiju aģentūra	Dati par veselības aprūpes iestādēm
Izglītības un zinātnes ministrija	Dati par izglītības iestādēm
Pārtikas un veterinārais dienests	Dati par pārtikas uzņēmumiem
Valsts zemes dienests	Dati par nekustamo īpašumu
CSDD	Dati par autotransportu
Iekšlietu ministrija	Dati par reģistrētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem un par pie kriminālatbildības sauktām personām

Veidojot pašvaldības informācijas sistēmu, nozīmīga vieta jāatvēl arī dažādām aptaujām un informācijai kas, iegūta no masu medijiem, konferencēm, pasākumiem.

1.5. Cita veida ieteicamā informācijas klasifikācija

Iepriekšējās nodaļās nav minētas visi iespējamie informācijas klasifikācijas veidi. Pilsētu pašvaldībās, veidojot informācijas sistēmu, svarīga varētu būt klasifikācija pēc tādiem parametriem kā:

- par informācijas apkopošanu atbildīgajā struktūrvienība,
- vākšanas periods
- u.c.

2. TERITORIĀLĀ STATISTIKA LATVIJĀ

2.1. Centrālā statistikas pārvalde

Statistikas dati ir būtisks informācijas avots dažādu rādītāju noteikšanai. Latvijā statistikas informācijas, tai skaitā informāciju dažādos teritoriālos griezumos (reģionālo statistiku), apkopošanu veic Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde (CSP).

1996.gadā CSP, tolaik vēl Valsts Statistikas komiteja (VSK), atsāka teritoriālo statistikas krājumu izdošanu un 1996.gadā kopā ar Latvijas Statistikas institūtu (LSI) tika sagatavoti divi savstarpēji saistīti krājumi “Latvijas rajoni un lielākās pilsētas” un par katru rajonu “...rajona pilsētas un pagasti”. Šo krājumu mērķis bija sniegt informāciju par katras Latvijas pašvaldības ekonomisko un sociālo stāvokli dotajā laika brīdī salīdzinājumā ar citām pašvaldībām un valsti kopumā. 1998.gadā otro reizi tika izdoti abi savstarpēji saistītie krājumi “Latvijas rajoni un lielākās pilsētas” un “Latvijas rajonu pilsētas un pagasti”. Izdevumā bija apkopoti ne tikai dati par pašvaldību ekonomisko un sociālo stāvokli, izmantojot gan VSK sākotnējo pārskatu, gan ministriju un citu institūciju datus, bet ievietota arī Latvijas Statistikas institūta sagatavotā informācija par pilsētu un pagastu rangiem, kas bija aprēķināti pēc sešiem rādītājiem un izmantoti potenciālo īpaši atbalstāmo reģionu noteikšanai. Pēc 1998.gada šāda veida krājumi tiek izdoti tikai par rajoniem un 7 lielākajām pilsētām (kopā par 33 administratīvi teritoriālām vienībām). 1999.gadā CSP izdeva statistikas gadagrāmatu “Latvijas rajoni un lielākās pilsētas”, bet kopš 2000.gada informācija par rajoniem un lielākajām pilsētām ir ietverta ikgada datu krājumos “Latvijas reģioni skaitļos”, kur apkopota arī informācija par Latvijas pieciem statistikas reģioniem, 26 rajoniem un 7 republikas pilsētām. 2003.gada nogalē CSP izdeva krājumu, kurā bija ietverta arī informācija par 5 plānošanas reģioniem. Atsevišķi rādītāji par visām administratīvajām teritorijām pieejami ik gada Demogrāfijas gadagrāmatās, kā arī 2000.gada Tautas skaitīšanas publikācijā.

Precīzu informāciju par statistisko datu pieejamību konkrētajā gadā var gūt iepazīstoties ar Statistiskās informācijas valsts programmu (turpmāk tekstā – SIVP), kas izstrādāta, ievērojot Valsts statistikas likuma 4. un 5.panta prasības. SIVP ietverta visu veidu svarīgākā statistiskā informācija, kā arī norādīts šīs informācijas saturu un metodoloģiju koordinējošā starptautiskā organizācija, informācijas iegūšanas avots un metodes, periodiskums un izstrādes kopums. Jāuzsver, ka informācijas iegūšanas avots ir ne tikai CSP, bet arī citas institūcijas, kā piemēram, Latvijas Banka, Valsts Kase, nozaru ministrijas u.c. Tas nozīmē, ka attiecīgo informāciju var gūt griežoties norādītajā iestādē, jo CSP neuzkrāj visu institūciju datus.

Tā, piemēram, to, kādi dati un par kādām administratīvajām un teritoriālām vienībām (visa Latvija, 5 statistikas reģioni (vai NUTS 3 reģioni pēc Latvijas iestāšanās ES), rajoni un republikas pilsētas, visas administratīvās teritorijas, citas teritoriālās vienības) ir pieejami 2003.gadā, nosaka 27.12.2002. MK noteikumi Nr.586 “Noteikumi par Statistiskās informācijas valsts programmu 2003.gadam”, 2004.gadā - 16.12.2003. MK noteikumi Nr.732. SIVP ir pieejama Centrālās statistikas pārvaldes mājas lapā www.csb.lv, kā arī Internet portālā www.likumi.lv. Jāpiebilst, ka 177 no 435 (41%) Statistiskās informācijas valsts programmas 2003.gadam punktiem satur

informāciju dažādos teritoriālās agregācijas līmeņos, un tas nav maz. Pielikumā B redzami 2003.gadā pieejamie dati, kam ir jebkāds teritoriāls griezumums. Tai pašā laikā jāņem vērā, ka arī tikai par reģionālo vai nacionālo līmeni pieejamie dati arī raksturo situāciju pilsētā, sevišķi ja attīstība orientēta uz plašāku par reģionu mērogu.

SIVP iekļauto datu apjoms, saturs un griezumi katru gadu mainās. Situācijā, kad valstī tiek samazināts finansējums, samazinās arī to datu skaits, kam pieejams teritoriālais griezumums.

Latvijas statistika caurmērā atbilst Eirostata prasībām. CSP pieejami arī dati par citām ES dalībvalstīm un kandidātvalstīm, kā arī Eirostata veiktie aprēķini par ES vidējiem rādītājiem. Līdz ar to izmantojot šos datus ir iespējas veikt arī Latvijas situācijas salīdzinājumu ar citām valstīm un caurmēra situāciju.

Statistisko datu lietotāji informāciju par pieejamo statistiku var iegūt dažādos veidos. Viens no tiem ir griezties *CSP Informācijas centrā* Rīgā, Lāčplēša ielā 1. Informācijas centra rīcībā ir plašs statistisko publikāciju krājums. Bibliotēkas fondos atrodas vairāk kā 7 000 statistiskās publikācijas, kas aptver visas LR CSP izdotās publikācijas, vairāk kā 100 pirmskara un visas pēckara Latvijas statistiskās publikācijas, ārvalstu statistikas dienestu un starptautisko organizāciju izdevumus un atsevišķu Latvijas iestāžu un organizāciju izdevumus, kā arī statistikas mācību grāmatas. Informācijas centrā var iepazīties ar statistiskās informācijas savākšanas metodēm un lietotajām klasifikācijām, saņemt konsultācijas par informācijas iegūšanas iespējām, iepazīties, parakstīties un iegādāties CSP izdotās publikācijas, izmantot lasītavas pakalpojumus, iegūt atsevišķu lappušu fotokopijas un lietot datorus ar Internet pieslēgumu. Ja ir slinkums nākt, var piezvanīt uz Informācijas centru (tāl. 7366803) vai arī nosūtīt e-pasta vēstuli (ic@csb.lv). Ja datu lietotājs nedzīvo galvaspilsētā, viņš var apmeklēt *CSP Rajonu informācijas centrus* un tur iegūt nepieciešamo informāciju.

Ļoti ērts statistiskās informācijas gūšanas veids ir apmeklēt *CSP mājas lapu* (<http://csb.lv>), kur atrodams plašs informācijas klāsts: pamatinformācija par organizāciju, jaunumi, darba piedāvājumi, pakalpojumi un norādījumi speciāla informācijas apkopojuma sagatavošanai, preses izlaidumu plāns un arhīvs, statistisko izdevumu katalogs un datu publicēšanas termiņi, galvenie rādītāji, Latvijas 2000. gada tautas skaitīšanas rezultāti un 2001. gadā notikušās Lauksaimniecības skaitīšanas dati, klasifikatori, pārskatu veidlapas, kā arī saites uz dažādu, ar statistisku saistītu organizāciju mājas lapām.

CSP mājas lapā statistisko datu lietotāji var pieslēgties arī *CSP Internet datu bāzēm*. Neregistrētiem lietotājiem pagaidām ir pieejama tautas skaitīšanas rezultātu sadaļa. Lai iegūtu pieejas tiesības pārējām sadaļām (Statistikas gadagrāmatas sadaļai un Lauksaimniecības skaitīšanas rezultātu sadaļai) ir nepieciešams reģistrēties ([reģistrācijas forma](#)) un nomaksāt abonēšanas maksu.

Vēl CSP mājas lapā ir pieejams tāds ļoti ērts statistiskās informācijas meklēšanas veids kā *elektroniskā bibliotēka* un saites uz citu Latvijas bibliotēku mājas lapām. Ar elektroniskās bibliotēkas palīdzību lietotājs, ievadot atslēgas vārdus, var atlasīt viņam interesējošās CSP publikācijas.

Pēc tam, kad statistisko datu lietotājs savas vēlmes jau ir izzinājis, viņš var noformēt savu *pasūtījumu*, ierodoties CSP Informācijas centrā vai apmeklējot CSP mājas lapu un aizpildot attiecīgo pasūtījumu veidlapu. Otrajā gadījumā pēc pasūtījuma saņemšanas LR CSP grāmatvedība sagatavo fakturrēķinu par pasūtītajiem izdevumiem un nosūta to nedēļas laikā.

Gadījumā, ja lietotājs nevar atrast nepieciešamo informāciju publicētajos materiālos, ir iespējams pasūtīt *speciālus informācijas apkopojumus*. Šādā gadījumā iesniegumā jānorāda iesniedzēja vārds un uzvārds (juridiskajai personai nosaukums, PVN reģistrācijas numurs un bankas rekvizīti), dzīves vai uzturēšanās vieta (juridiskā adrese), kontakttelefoni un uz iesnieguma jābūt iesniedzēja parakstam. Pasūtījumi jāadresē LR Centrālās statistikas pārvaldes Informācijas, izdevniecības un poligrāfijas departamentam, Lāčplēša iela 1, Rīga, LV-1301 (tālr. uzziņām: 7366922; fakss: 7830137; e-pasts: info@csb.lv).

CSP publikāciju cenas, kā arī informācijas par LR ārējo tirdzniecību sagatavošanas izmaksas ir pieejamas CSP mājas lapā. Speciāli gatavotiem informācijas pieprasījumiem cena tiek noteikta, aprēķinot CSP speciālistu ieguldītā darba apjomu konkrētā datu pieprasījuma sagatavošanai.

Vēl viena institūcija, kas veic reģionālās statistikas aprēķinus, ir Latvijas Statistikas institūts (LSI), Ekonomikas ministrijas pārziņā esoša iestāde. LSI izstrādā atsevišķu aprēķinu metodiku, veic atsevišķus apsekojumus, atsevišķas analīzes (nozaru konjunktūras apsekojumus). LSI speciālisti ir izstrādājuši teritorijas attīstības indeksa aprēķināšanas metodiku, kas izmantota īpaši atbalstāmo reģionu (teritoriju) noteikšanai. LSI katru gadu turpina aprēķināt teritoriju attīstības indeksus, šī informācija arī ir iekļauta SIVP. Bez tam LSI speciālisti veic dažādas analīzes par situāciju un gatavo publikācijas par tām (Latvijas Vēstnesī un dažādos zinātniskos krājumos).

2. 2. Administratīvās teritorijas un statistika Latvijā

Latvijā administratīvās teritorijas ir pašvaldības un tās darbojas divos teritoriālos līmeņos. Uz 2004.gada sākumu Latvijā pavisam bija 562 pašvaldības:

- vietējā jeb pirmajā līmenī darbojas:
 - 64 pilsētas (7 republikas pilsētas un 57 pilsētas);
 - 453 pagasti;
 - 19 novadi
- otrajā līmenī darbojas:
 - 26 rajoni;
 - 7 republikas pilsētas.

7 republikas pilsētas – Rīga, Daugavpils, Jelgava, Jūrmala, Liepāja, Rēzekne un Ventspils vienlaicīgi ir pirmā un otrā līmeņa pašvaldības un to kompetencē ir gan vietējo pašvaldību, gan rajonu pašvaldību funkcijas.

Teritoriālā statistika ir pieejama par vietējām administratīvajām teritorijām, par 33 vienībām vai līdz šim par 5 statistikas reģioniem (NUTS 3 līmenis, skat. Pielikumu C par Teritoriālo vienību klasifikācija Eiropas Savienībā) un 2003.gada beigās tika

speciāli sagatavota arī par 5 plānošanas reģioniem, atsevišķos gadījumos visa valsts teritorija ir sadalīta 2 daļās – pilsētas un lauki, atsevišķos gadījumos tiek izdalīta tikai Rīga. Jo mazāks teritoriālais daļījums, jo mazāks datu klāsts par to pieejams.

Šī projekta ietvaros tiek analizētas 8 pilsētas – 7 republikas pilsētas un Valmiera, kas kā rajona pilsēta ietilpst Valmieras rajonā.

Līdz ar to atšķirīgs ir pieejamo datu apjoms. Ne visi dati, kas pieejami par republikas pilsētām ir pieejami par Valmieras pilsētu atsevišķi, bet gan tikai kopā par Valmieras rajonu. Šī projekta ietvaros veiktajā analizētajos gadījumos, kur institūcija, kam dati pieprasīti, nav varējusi sniegt informāciju par Valmieras pilsētu, atsevišķi ir doti dati par Valmieras rajonu.

Savukārt divām pilsētām Rīgai un Liepājai salīdzinājumā ar citām pilsētām datu pieejamības ziņā paveras jaunas priekšrocības. Tas ir projekts “Urban Audit II”, kurā kopš 2003.gadā ir iesaistījusies CSP.

ES projekts “Urban Audit II” ir turpinājums projektam “Urban Audit I”, kas apkopojā informāciju par 58 lielākajām Eiropas Savienības pilsētām. “Urban Audit II” apkopos statistisko informāciju par 189 pilsētām Eiropas Savienības dalībvalstīs un 64 pilsētām kandidātvalstīs. Projekts kandidātvalstīs šobrīd ir sākuma fāzē. No Latvijas tajā ir iekļautas divas pilsētas – Rīga un Liepāja. Rādītāji par pilsētām tiek vākti 3 līmeņos: par pilsētas administratīvo teritoriju, par pilsētas funkcionālo reģionu (Rīgai - Rīgas statistikas reģions + Ogres rajons), par pilsētas teritoriālā daļējuma vienībām (Rīgai – 6 pirmā līmeņa vienības, kas atbilst galvaspilsētas priekšpilsētām un rajoniem, un 29 otrā līmeņa teritoriālās vienības). Par katru pilsētu pavisam tiek vākti 333 rādītāji un aprēķināti 232 indikatori. Dati aptver dažādas sfēras: demogrāfiju, sociālos un ekonomiskos aspektus, pilsonisko līdzdalību, izglītību un kultūru, vidi, transportu, informācijas sabiedrības rādītājus u.c. Ir plānots, ka 2004.gadā tiks izdota publikācija par ES dalībvalstu pilsētām.

3. LATVIJAS LIELO PILSĒTU INFORMĀCIJAS SISTĒMAS

Lai apzinātu, kāda ir situācija attiecībā uz informācijas sistēmām projekta ietvaros tika veikta pilsētu aptauja (skat. anketu Pielikumā D). No astoņām pilsētām šajā aptaujā atbildes sniedza septiņas pilsētas – Rīga, Daugavpils, Liepāja, Jelgava, Jūrmala, Ventspils un Valmiera.

1.tabula Pielikumā D atspoguļo pēdējos gados pilsētās izstrādātos plānošanas dokumentus, kas saistīti ar pilsētu ekonomisko attīstību. Kā redzams tabulā, visvairāk plānošanas dokumentu ir izstrādāts un pieņemts Ventspilī.

2.tabulā Pielikumā D redzams kādus pētījumus pilsētas pēdējos gados ir veikušas vai pasūtījušas.

3.tabulā Pielikumā D redzams, kādu informāciju pašvaldība pieprasa dažādām institūcijām. Šajā ziņā aktīvākā darbība noris Liepājā un Jūrmalā.

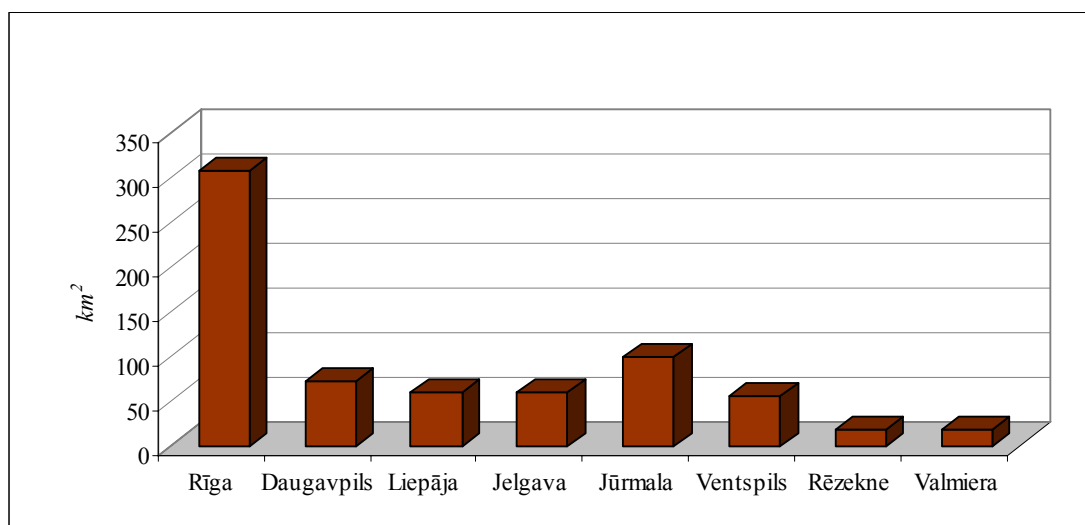
Pašvaldības arī pašas vāc atsevišķu informāciju, kā arī veic (pasūta) dažādas aptaujas, ne visur tās notiek regulāri. Šīs ziņas apkopotas 4.tabulā Pielikumā D.

Situācijas analīzei atsevišķas pašvaldības izmanto arī pilsētas teritoriālo dalījumu. Attiecīgi Rīgai tās ir 124 teritoriālās vienības, Jūrmalai – 26 teritoriālās vienības, Ventspilij – 8 teritoriālās vienības.

4. LATVIJAS LIELO PILSĒTU TERITORIJA UN DEMOGRĀFISKĀ SITUĀCIJA

4.1. Teritorija

Latvijas teritorijas platība ir 64 tūkstoši km². Astoņu lielāko pilsētu platība kopā aizņem 1% no visas valsts teritorijas. Vislielākā pēc platības ir Rīga (307 km²), bet vismazākās ir Rēzekne (17,5 km²) un Valmiera (18,2 km²). Pārējo piecu pilsētu platība ir robežās no 55,4 km² līdz 99,9 km². Dati par pilsētu platību ir atspoguļoti pielikuma E 1.tabulā un 4.1.1.attēlā.

4.1.1. attēls. Pilsētu teritoriju platība.

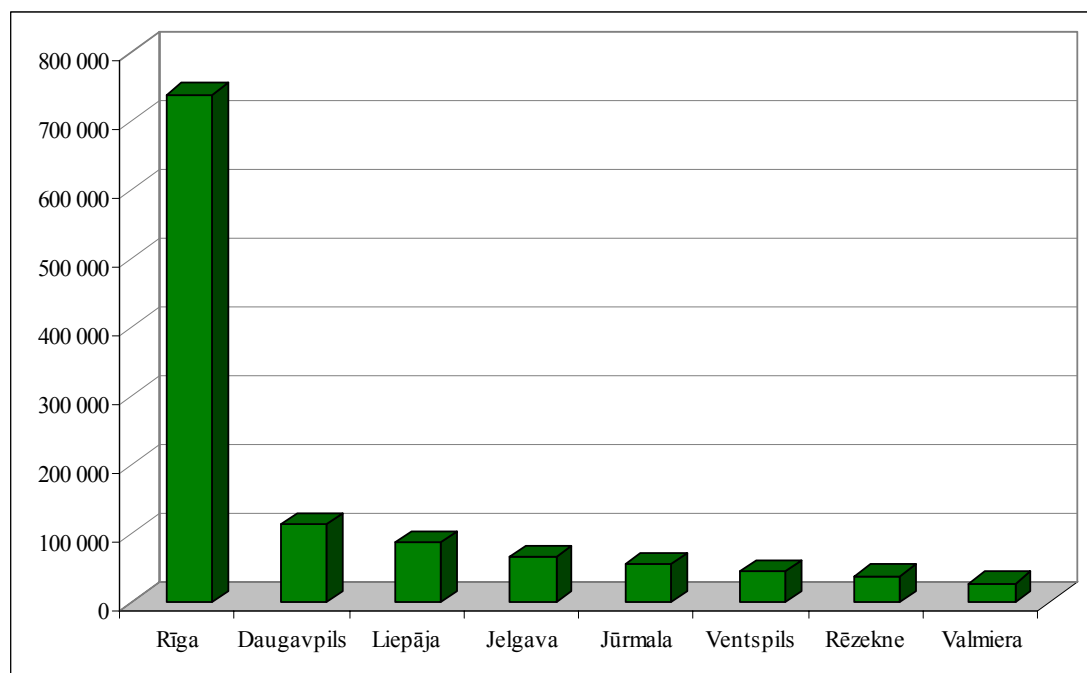
Informācija par pašvaldību teritorijas platību ir pieejama CSP. Ik gadu tā tiek publicēta Latvijas Demogrāfijas gadagrāmatā. Informācija par teritorijas sadalījumu pēc zemes izmantošanas veida, pēc īpašuma veida ir pieejama Valsts zemes dienestā (VZD).

4.2. Demogrāfiskā situācija

Pielikumā E atspoguļoti dati, kas raksturo demogrāfisko situāciju astoņās pilsētās. Dati par demogrāfisko situāciju pilsētās ir pieejami CSP, kā arī Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldē (PMLP). PMLP ir LR Iekšlietu ministrijas pārraudzības iestāde un viens no tās uzdevumiem ir Iedzīvotāju reģistra uzturēšana.

Iedzīvotāju skaits

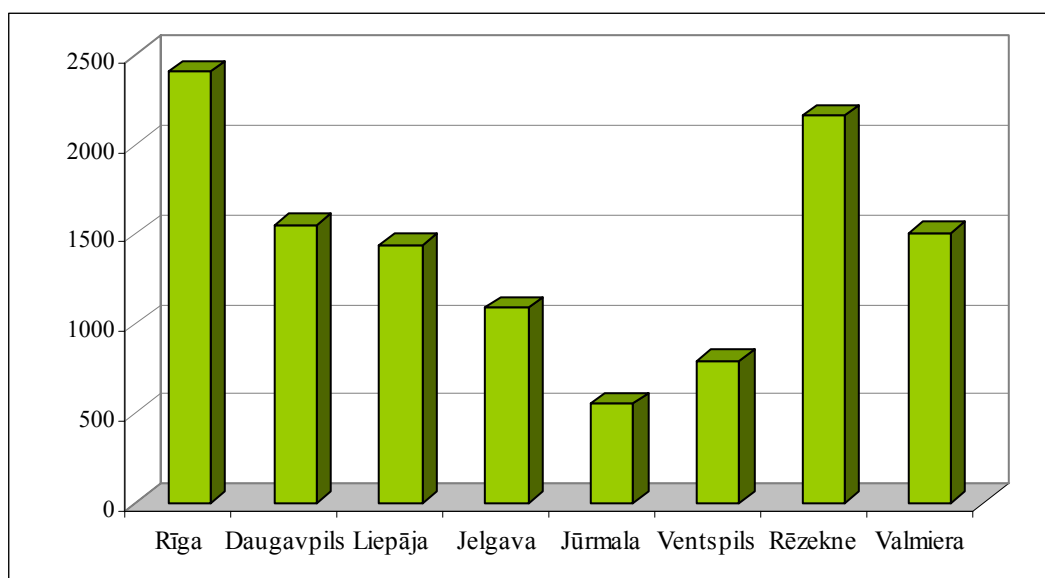
Pēc CSP datiem Latvijā uz 2003.gada sākumu bija 2331480 iedzīvotāji, 50,15% no tiem dzīvo astoņās lielākajās pilsētās (skat. 1.tabulu pielikumā E). Valstī vislielākā pašvaldība, kas ievērojami pārsniedz pārējās un, kur dzīvo apmēram trešā daļa iedzīvotāju, ir Rīga (739 232 iedzīvotāji). Tikai vēl vienā pašvaldībā iedzīvotāju skaits pārsniedz 100 tūkstošus - tā ir Daugavpils (112609). Pēc iedzīvotāju skaita dilstošā secībā seko Liepāja (86985), Jelgava (65754), Jūrmala (55156), Ventspils (44010), Rēzekne (37777) un Valmiera (27445). Iedzīvotāju skaits atspoguļo, to iedzīvotāju skaitu, kas pilsētā pierakstīti vai deklarējuši savu dzīves vietu. Taču pilsētās arī mācās, strādā, apmeklē dažādas iestādes, izmanto pakalpojumus un atpūšas arī citu pašvaldību iedzīvotāji.

4.2.1. attēls. Iedzīvotāju skaits pilsētās 2003.g. sākumā pēc CSP datiem.

Bļivums

Vislielākais iedzīvotāju bļivums ir Rļīgā (2406 iedzļivotāji uz km²). Salļidzinoši augsts bļivums ir arī Rēzeknē (2159 iedzļivotāji un km²), kas pēc platļibas ir mazākā republikas pilsēta. Viszemākais bļivums ir Jūrmalā (552 iedzļivotāji uz km²), arī Ventspilļi iedzļivotāju bļivums ir zem 1000 (794 iedzļivotāji uz km²). Pārējās pilsētās bļivums ir robežās no 1090 līdz 1553 (skat. 1.tabula pielikumā E).

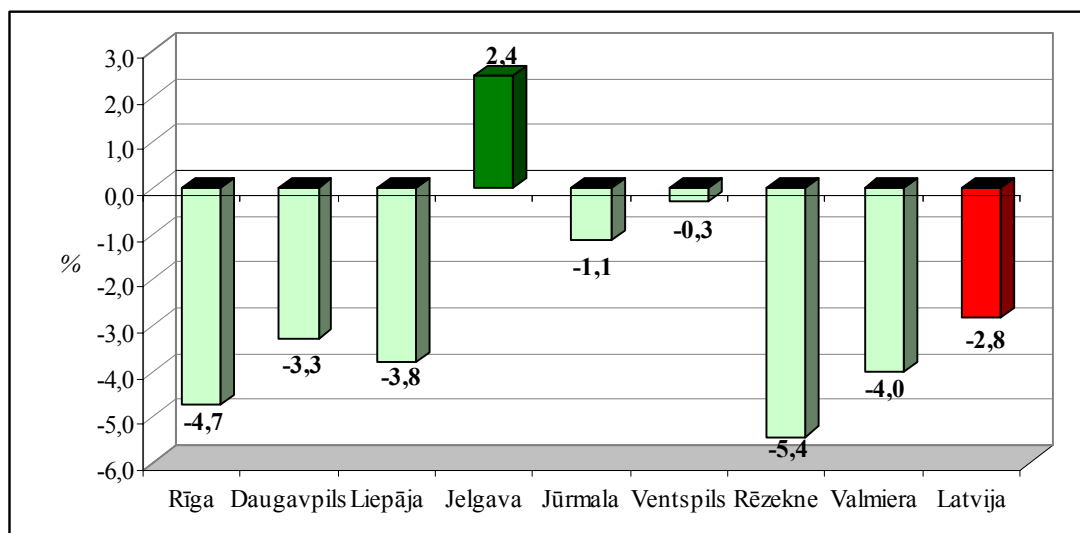
4.2.2.attēls. Iedzļivotāju bļivums pilsētās 2003.g.sākumā pēc CSP datiem.

Iedzļivotāju skaita izmaiņas

Iedzļivotāju skaita izmaiņas raksturo pašvaldļibas demogrāfisko potenciālu.

Latvijā iedzļivotāju skaits ar katru gadu samazinās. Tā saskaņā ar CSP datiem tas ir samazinājies no 2665770 (1989.gadā) līdz 2331480 (2003.gadā) (skat. 2.tabulu pielikumā E). Arļi visās astoņās pilsētās iedzļivotāju skaits šajā laika posmā ir samazinājies. Taču ja vērtē situāciju pilsētās atsevišķi pa gadiem, tad redzams, ka atsevišķos gados ir vērojams iedzļivotāju skaita pieaugums. Tā Jelgavā 2001. un 2002.gadā, Jūrmalā 2001.gadā, Valmierā 1998.gadā un 2003.gadā, Ventspilļi 2002. un 2003.gadā iedzļivotāju skaits ir palielinājies.

Pēdējos piecos gados (laikā no 1999.gada līdz 2003.gadam) Latvijā kopumā iedzļivotāju skaits ir samazinājies par 2,8% (skat.3.tabulu pielikumā E). Piecās pilsētās - Rļīgā, Daugavpilļi, Liepājā, Rēzeknē un Valmierā - iedzļivotāju skaits ir samazinājies straujāk nekā valstļi vidēji. Visstraujāk iedzļivotāju skaits samazinājies Rēzeknē (-5,4%). Jūrmalā un Ventspilļi iedzļivotāju skaits ir samazinājies lēnāk nekā valstļi vidēji. Jelgavā ir vienļīgā no lielajām pilsētām, kur pēdējo piecu gadu laikā iedzļivotāju skaits ir pieaudzis (par 2,4%).

4.2.3.attēls. Iedzīvotāju skaita izmaiņas laikā no 1998. līdz 2003.gadam pēc CSP datiem.

Dabiskais pieaugums

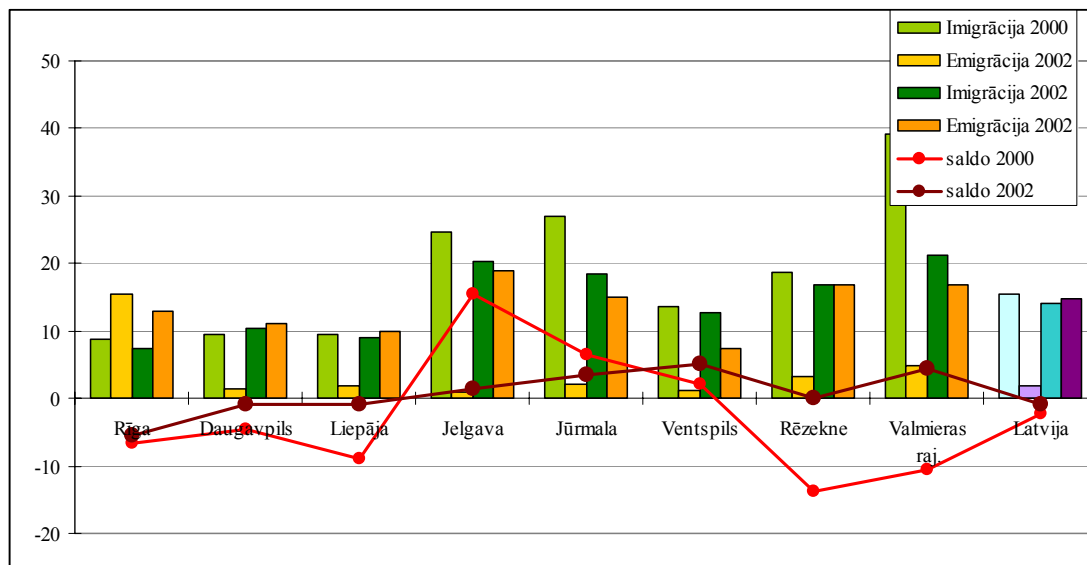
Pēdējos gados iedzīvotāju dabiskais pieaugums valstī ir negatīvs, mirušo skaits pārsniedz dzimušo skaitu. 4.tabulā pielikumā E atspoguļoti dati par dabisko kustību pilsētās. Visās pilsētās dabiskā kustība ir negatīva. 2002.gadā visnelabvēlīgākā situācija bija Rēzeknē (-7,3 uz 1000 iedzīvotājiem), arī Daugavpilī un Jūrmalā dabiskais pieaugums bija zemāks par vidējo valstī, bet pārējās pilsētās, lai arī negatīvs, dabiskais pieaugums bija augstāks nekā valstī vidēji. Salīdzinoši vislabvēlīgākā situācija bija Jelgavā (-4,0 uz 1000 iedzīvotājiem).

Salīdzinot 2002.gadu ar 2000.gadu, dabiskā pieauguma rādītājs valstī ir nedaudz pasliktinājies, tas ir pasliktinājies arī septiņās pilsētās, vienīgi Rīgā rādītājs ir uzlabojies.

4.tabulā 1.pielikumā redzams, ka visaugstākais dzimstības līmenis (2002.g.) ir Liepājā (9,4 uz 1000 iedzīvotājiem), viszemākais – Daugavpilī (7,1 uz 1000 iedzīvotājiem), savukārt visaugstākais mirstības līmenis ir Rēzeknē (15,2 uz 1000 iedzīvotājiem), viszemākais – Jelgavā (12,6 uz 1000 iedzīvotājiem).

Ilgtermiņa migrācija

Iedzīvotāju ilgtermiņa migrāciju, ko aprēķina no imigrācijas un emigrācijas rādītājiem, var uzskatīt par pilsētas pievilcības rādītāju. Pielikumā E 5.tabulā apkopotie dati liecina, ka 2002.gadā visaugstākais migrācijas saldo ir Ventspilij (5,2 cilvēki uz 1000 iedzīvotājiem), pozitīvs šis rādītājs ir arī Valmieras rajonam (4,3), Jūrmalai (3,4) un Jelgavai. Rēzeknei migrācijas saldo 2003.gadā bija 0, un salīdzinājumā ar 2000.gadu (-13,8) pilsētas rādītājs ir ievērojami uzlabojies. Rīgai, Liepājai un Daugavpilij migrācijas saldo ir negatīvs. Visaugstākais tas ir Rīgai (-5,4).

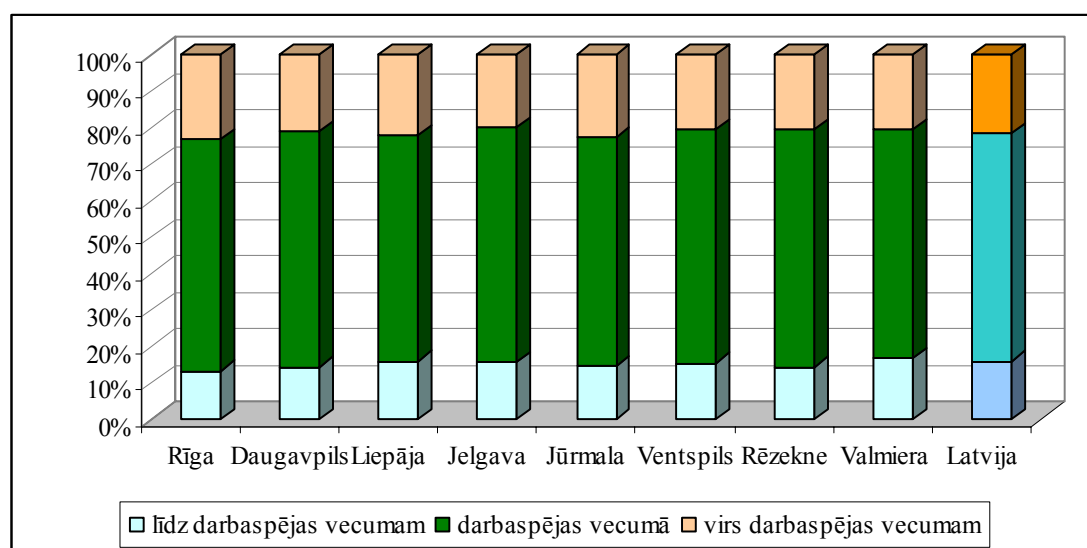

4.2.4.attēls. Ilgtermiņa migrācija pilsētās uz 1000 iedzīvotājiem.

Vecumstruktūra

Iedzīvotāju vecumstruktūra trīs pamatgrupās – līdz darbaspējas vecumam, darbaspējas vecumā un virs darbaspējas vecumam raksturo darbaspēka resursus un tā potenciālu, kā arī nepieciešamību pēc izglītības un sociāliem pakalpojumiem.

6.tabulā pielikumā E atspoguļota iedzīvotāju vecumstruktūra 2000. un 2003.gada sākumā. Vislielākais līdz darbaspējas vecumam iedzīvotāju īpatsvars ir Valmierā (16,7%), bet vismazākais šīs grupas īpatsvars ir Rīgā (13,3%). Vislielākais darbaspējas vecuma iedzīvotāju īpatsvars ir Rēzeknē (65,3%), viszemākais – Liepājā (62,1%). Vislielākais virs darbaspējas vecuma iedzīvotāju īpatsvars ir Rīgā (23,1%), vismazākais – Jelgavā (20,1%).

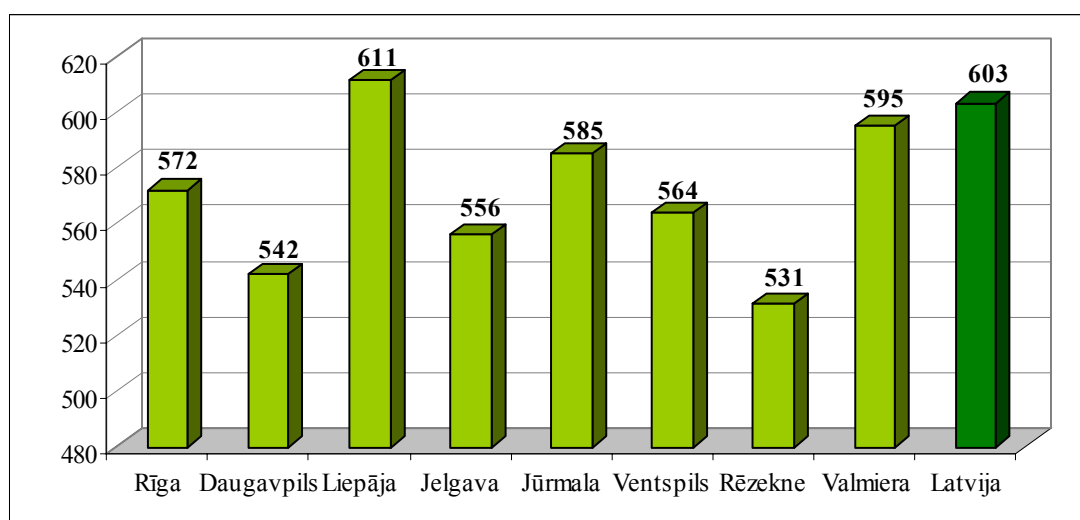
4.2.5.attēls. Iedzīvotāju skaits pēc galvenajām vecuma grupām pilsētās, 2003.g.

Demogrāfiskā slodze

7.tabulā pielikumā E atspoguļoti dati par demogrāfisko slodzi pēdējos četros gados. Demogrāfiskā slodze raksturo iedzīvotāju skaitu līdz darbaspējas vecumam un virs darbaspējas vecuma uz 1000 iedzīvotājiem darbaspējas vecumā.

Latvijā demogrāfiskā slodzes rādītājs pēdējos gados samazinās. Ja 2000.gada sākumā demogrāfiskā slodze bija 683, tad uz 2003.gada sākumu tā ir 603. Diemžēl tas nenozīmē, ka situācija kopumā kļūst labvēlīgāka, bet gan rādītāja samazināšanās saistīta ar izmaiņām aprēķinos, mainoties noteiktajam pensijas vecumam.

Uz 2003.gada sākumu viszemākā demogrāfiskā slodze ir Rēzeknē (531), visaugstākā – Liepājā (611). Liepāja ir vienīgā no 8 pilsētām, kur demogrāfiskā slodze ir augstāka nekā vidēji valstī.

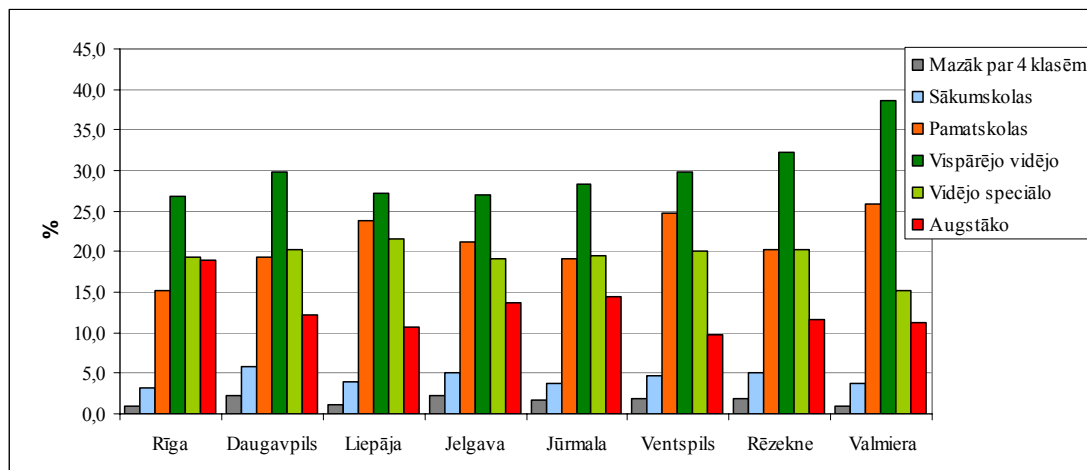
4.2.6.attēls. Demogrāfiskās slodzes līmenis pilsētās 2003.g.sākumā pēc CSP datiem.

Izglītības līmenis

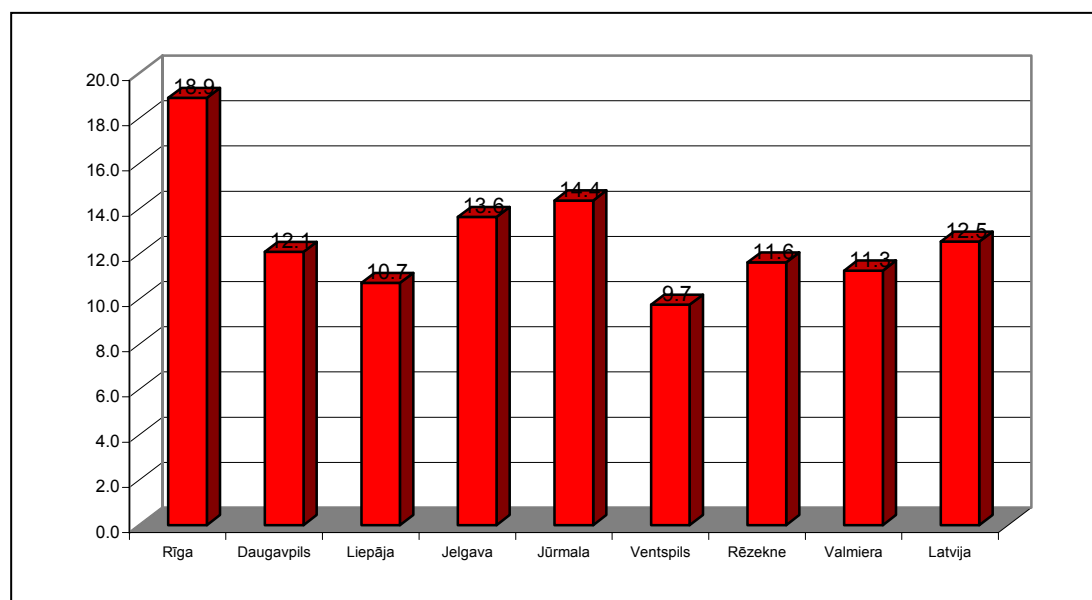
Svarīgs rādītājs, kas raksturo pilsētu ekonomisko konkurētspēju, ir tās iedzīvotāju izglītības līmenis.

Latvijā dati par iedzīvotāju izglītības līmeni atsevišķās teritoriālajās vienībās tiek vākti tikai tautas skaitīšanas ietvaros. Pēdējā tautas skaitīšana notika 2000.gadā (pirms tam 1989.gadā). Līdz ar to šie dati, lai arī šobrīd ir izmantojami, ar katru gadu noveco.

Pielikuma E 8.un 9.tabulā redzami dati par iedzīvotāju izglītības līmeni pilsētās. Visaugstākais iedzīvotāju ar augstāko izglītību īpatsvars ir Rīgā (18,9%), kas ir arī ievērojami augstāks nekā valstī vidēji. Arī Jūrmalā un Jelgavā iedzīvotāju ar augstāko izglītību īpatsvars ir augstāks nekā vidēji valstī, bet pārējās piecās pilsētās tas ir zemāks nekā vidējais valstī. Viszemākais iedzīvotāju ar augstāko izglītību īpatsvars ir Ventspilī (9,7%).

4.2.7.attēls. Iedzīvotāju izglītības līmenis pilsētās pēc 2000.g. tautas skaitīšanas rezultātiem.

4.2.8.attēls. Iedzīvotāju ar augstāko izglītību īpatsvars pilsētās pēc 2000.g. tautas skaitīšanas rezultātiem.

Privātās mājsaimniecības

Tautas skaitīšanas dati (2000.g.) sniedz arī informāciju par mājsaimniecību skaitu un iedzīvotāju skaitu privātās mājsaimniecībās visās pilsētās (skat. 10.un 11.tabulu pielikumā E).

Latvijā vidējais mājsaimniecības lielums ir 2,66 cilvēki. Arī visās pilsētās vidējais mājsaimniecības lielums ir līdzīgs vidējam valstī. Lielākais vidējais mājsaimniecības lielums ir Valmierā (2,7 cilvēki), mazākais – Liepājā (2,34 cilvēki).

5. PILSĒTU VIETĒJĀ EKONOMIKA

5.1. Pilsētu attīstības mērogs, veids un tendences

Kvalitatīvs pilsētu attīstības mēroga, veida un tendences novērtējums balstās uz šīs projekta komponentes ietvaros veiktās pilsētu aptaujas rezultātiem (skat. 2.anketas formu Pielikumā F). Anketa sastādīta tā, lai uzvedinātu pilsētas to ekonomiskās attīstības stratēģijas izstrādes ietvaros izvērtēt dažādus būtiskus attīstības aspektus. Aizpildītu 2.anketu atsūtīja Rīgas, Daugavpils, Jelgavas, Jūrmalas, Ventspils un Valmieras pašvaldības.

Balstoties uz pašvaldību sniegtajām atbildēm 5.1.1.tabulā atspoguļots pilsētu ekonomiskās attīstības mērogs. 5.1.2.tabulā apkopota informācija par pilsētu ekonomiskās attīstības veidu. Kā redzams, pilsētas ir izvēlējušās atšķirīgus ekonomiskās attīstības veidus.

5.1.1.tabula. Pilsētas ekonomiskās attīstības mērogs*

<i>Ekonomiskās attīstības mērogs</i>	<i>Rīga</i>	<i>Daugavpils</i>	<i>Jelgava</i>	<i>Jūrmala</i>	<i>Ventspils</i>	<i>Valmiera</i>
Apkārtais rajons				1	5	1
Reģions				2	1	2
Valsts	1		X	3	2	3
Baltijas (3) valstis	2			4	3	
Baltijas jūras reģiona valstis	3			5	6	
Centrāleiropa un Austrumeiropa		X		6	7	
Eiropas Savienība				7	4	
Cits.....		X				

* skaitļi norāda attiecīgā mēroga rangu

5.1.2. Pilsētas ekonomiskās attīstības veids*

<i>Ekonomiskās attīstības veids</i>	<i>Rīga</i>	<i>Daugavpils</i>	<i>Jelgava</i>	<i>Jūrmala</i>	<i>Ventspils</i>	<i>Valmiera</i>
diversifikācija			X	X	1	
prioritārās nozares stiprināšana		X	X	X	4	
inovācija	4		X	X	5	X
augsta pievienotā vērtība		X	X		2	X
maksimāla nodarbinātība	3	X	X		11	
novietojuma izmantošana	1	X	X		8	
pieejamo dabas resursu izmantošana	5		X		12	
klasterizācija			X		7	X
nozaru saistība ar apkārtējo teritoriju	2		X	X	10	
aktīva uzņēmējdarbības veicināšana		X	X		3	X
pasīva uzņēmējdarbības veicināšana					6	
orientācija uz eksportu				X	9	

* skaitļi norāda attiecīgā attīstības veida rangu

5.1.3.tabulā apkopota pašvaldību sniegtā informācija par to, kādus uzņēmējdarbības sekmēšanas līdzekļus tās izmanto. Kā līdzekļi, ko izmanto visas (5) pašvaldības ir nekustamā īpašuma nodokļa atlaides un uzņēmēju pārstāvēšana starptautiskās vizītēs. Kopumā augsts novērtējums ir arī tādiem uzņēmējdarbības sekmēšanas līdzekļiem, kā tehniskās infrastruktūras attīstība, uzņēmējdarbības izvietojuma stimulēšana, privatizācija, uzņēmēju nodrošināšana ar informāciju.

5.1.3.tabula. Pilsētas pašvaldības izmantotie līdzekļi uzņēmējdarbības veicināšanā *

<i>Uzņēmējdarbības veicināšanas līdzekļi</i>	<i>Rīga</i>	<i>Daugavpils</i>	<i>Jeļgava</i>	<i>Jūrmala</i>	<i>Ventspils</i>	<i>Valmiera</i>
Nekustamā īpašuma nodokļa atlaides	1	X	X	X	6	X
Tehniskās infrastruktūras attīstība	2	X	X		1	X
Sociālās infrastruktūras attīstība		X	X	X	9	X
Uzņēmējdarbības izvietojuma stimulēšana	3		X		3	X
Jaunu darba vietu izveidošanas stimulēšana		X	X		2	
Uzņēmējdarbību veicinošu institūciju attīstība			X		7	
Iesaistīšanās uzņēmējdarbībā		DAĻĒJI	X		10	X
Privātās publiskās partnerības īstenošana			X			X
Privatizācija	5	X	X	X	4	
Pašvaldības iepirkumu veikšana		X	X			X
Uzņēmēju nodrošināšana ar informāciju		X	X	X	5	X
Uzņēmēju pārstāvēšana starptautiskās vizītēs	6	X	X	X	8	X
Citi.....	4					

* skaitļi norāda attiecīgā mēroga rangu

Analizējot uzņēmējdarbības sekmēšanu pilsētās, jāmin, ka Latvijā ir izveidotas divas speciālās ekonomiskās zonas un divas brīvostas. Tās ir Liepājas speciālā ekonomiskā zona (Liepājas speciālās ekonomiskās zonas likums pieņemts 17.02.1997.), Rēzeknes speciālā ekonomiskā zona (Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas likums pieņemts 01.10.1997.), Rīgas brīvosta (Rīgas brīvostas likums pieņemts 09.03.2000.) un Ventspils brīvosta (Ventspils brīvostas likums pieņemts 19.12.1996.). Saskaņā ar likumdošana šajās teritorijās tiek piemēroti nodokļu atvieglojumi.

Par pilsētu attīstības tendencēm nozaru griezumā var spriest pēc pašvaldību sniegtās informācijas par šobrīd nozīmīgākajām nozarēm un svarīgākajām nozarēm nākotnē. Šī informācija apkopota 5.1.4. un 5.1.5.tabulās.

5.1.4.tabula. Pilsētu esošās galvenās ekonomikas nozares

Pilsēta	1.nozare	2.nozare	3.nozare	4.nozare	5.nozare
Rīga	Tirdzniecība	Komerccdarbība un operācijas ar nekust. īpašumu	Transports un sakari	Apstrādājoša rūpniecība	
Daugavpils	Metāl-apstrāde	Ķīmiskā rūpniecība	Transports	Pārtikas pārstrāde	Vieglā rūpniecība, būvniecība
Jelgava	Pārtikas pārstrāde	Metālapstrāde	Kokapstrāde	Tekstilrūpniecība	Pakalpojumi
Jūrmala	Viesnīcas un restorāni	Operācijas ar nekust. īpašumu un cita veida komercdarbība	Apstrādes rūpniecība	Mazumtirdzniecība	Būvniecība
Ventspils	Transports un sakari	Būvniecība	Tirdzniecība un sadzīves pakalpojumi	Valsts pārvalde un aizsardzība	Citi ind., soc. un komunālie pakalpojumi
Valmiera	Pārtikas rūpniecība	Stikla šķiedras rūpniecība	Metāl-apstrāde		

5.1.5.tabula. Pilsētu galvenās ekonomikas nozares perspektīvā

Pilsēta	1.nozare	2.nozare	3.nozare	4.nozare	5.nozare
Rīga	Transports un sakari	Ekonomika, finanses, apdrošināšana	Zinātņu ietilpīgās nozares		
Daugavpils	Metāl-apstrāde	Pakalpojumi	Ķīmiskā rūpniecība	Transports	Pārtikas pārstrāde, vieglā rūpniecība, celtniecība
Jelgava	Pārtikas pārstrāde	Metāl-apstrāde	Kokapstrāde	Pakalpojumi	
Jūrmala	Viesnīcas un restorāni	Kurortaloģija	Operācijas ar nekust. īpašumu un cita veida komercdarbība	Būvniecība	
Ventspils	Transports un sakari	Apstrādes rūpniecība	Tirdzniecība un sadzīves pakalpojumi	Būvniecība	Izglītība
Valmiera					

Kā redzams no pilsētu atbildēm anketās, ievērojamas izmaiņas plānotas Rīgā. Attiecībā uz otro svarīgāko nozari izmaiņas paredzētas Ventspilī un Jūrmalā. Savukārt Jelgavā šobrīd galvenās pilsētas nozares arī nākotnē būs svarīgākās. Valmiera par perspektīvu vēl plāno.

Statistikas dati, kas doti un analizēti turpmākajās nodaļās un to pielikumos, dod iespēju novērtēt nozaru nozīmi pilsētai pēc nozares īpatsvara kopējā pilsētā pievienotajā vērtībā, pēc uzņēmumu skaita nozarē, kā arī pēc strādājošo skaita. Rādītāji sadalījumā pa ekonomiskās darbības veidiem ir uzrādīti, saskaņā ar vispārējo ekonomiskās darbības klasifikāciju (NACE). Pielikumā G ir uzrādīti vispārējās ekonomiskās darbības veida klasifikācijas (NACE) sekciju līmeņa nosaukumi.

5.2. Pilsētu ekonomikas attīstības līmenis

Iekšzemes kopprodukts

Viens no pamatrādītājiem, kas raksturo teritorijas attīstības līmeni ir iekšzemes kopprodukts (IKP). Iekšzemes kopprodukta vērtība ir sintētisks attīstības rādītājs.

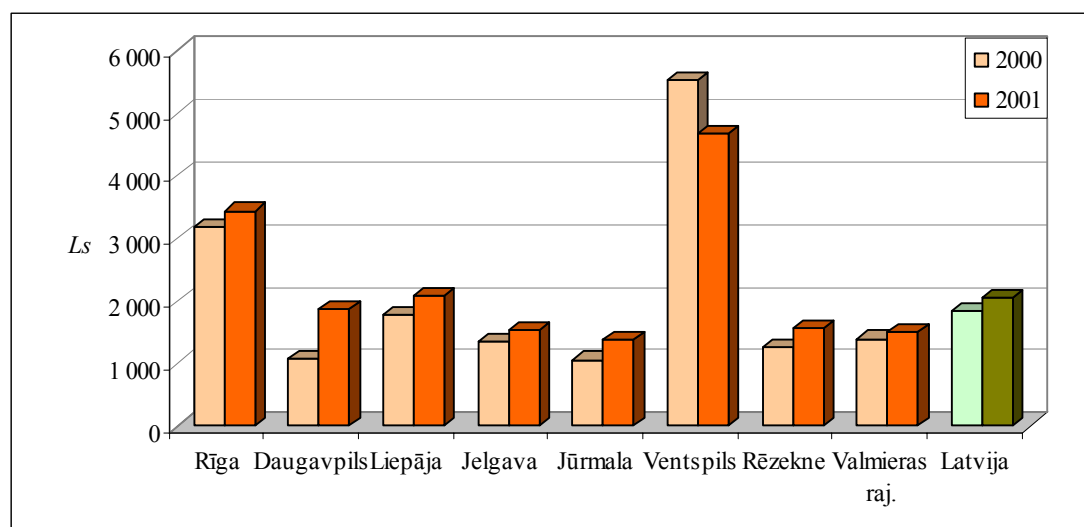
Iekšzemes kopprodukts ir teritorijā saražoto gala produktu un pakalpojumu summārā vērtība gada laikā. Latvijā iekšzemes kopprodukta vērtību aprēķina pa rajoniem un republikas nozīmes pilsētām. Iekšzemes kopprodukta vērtību neaprēķina atsevišķi par katru rajona pilsētu, pagastu un novadu. Tātad dati nav pieejami atsevišķi par Valmieru, bet tikai par Valmieras rajonu kopumā.

Centrālā statistikas pārvalde (CSP) IKP rādītāju aprēķina pēc Eurostat ekspertu izstrādātas metodikas. Aprēķini notiek ar novēlošanos – 2004.gada sākumā ir pieejami dati par 2001.gadu, jo IKP provizorisks rezultāti tiek aprēķināti $t + 1,5$ gadi, bet galīgie – $t + 2$ gadi, kur t = atskaites periods.

Pielikuma H 1.tabulā apkopoti dati par pilsētu IKP faktiskajās cenās pa gadiem no 1996.gada līdz 2001.gadam.

Pielikuma H 2.tabulā aprēķināts katras pilsētas IKP īpatsvars valsts kopējā IKP. Kā redzams 2001.gadā 8 pilsētas kopumā (7 republikas pilsētas un Valmieras rajons) veido 73,2% no valsts kopējā IKP. Tikai Rīgas pilsētas IKP veido 53,8% no valsts kopējā IKP. Ja salīdzina 2001.gada rādītājus ar 1996.gada rādītājiem (2.tabula pielikumā H), redzams, ka Rīgas, Liepājas un Valmieras īpatsvars ir pieaudzis, bet pārējām pilsētām samazinājies.

Pielikuma H 3.tabulā un 5.2.1.attēlā redzami dati par IKP uz vienu iedzīvotāju latos, bet 4.tabulā % pret valstī vidējo rādītāju.

5.2.1.attēls. Iekšzemes kopprodukts uz 1 iedzīvotāju faktiskajās cenās 2001.g. pēc CSP datiem.

Latvijā kopumā IKP uz vienu iedzīvotāju ir 2044 lati. Ievērojami augstāks rādītājs ir Ventspilī (4674 lati) un Rīgā (3442 lati). Augstāks par vidējo valstī ir arī Liepājas IKP uz vienu iedzīvotāju (2075 lati). Bet pārējās piecās pilsētās IKP uz vienu iedzīvotāju ir zemāks nekā vidēji valstī – Daugavpilī – 1872 lati, Jelgavā – 1533 lati, Jūrmalā – 1371 lati, Rēzeknē – 1574 lati, Valmieras rajonā – 1495 lati.

Pielikuma H 5.tabulā atspoguļots IKP uz vienu iedzīvotāju pieaugums un pieauguma temps laikā no 1998.gada līdz 2001.gadam. Dati liecina, ka, ja valstī vidējais pieauguma temps minētajā laika periodā ir bijis 37,1%, tad straujāks tas ir bijis Liepājā (77,8%), Daugavpilī (70%), Rīgā (40,3%) un Valmieras rajonā (39,2%). Savukārt Jūrmalā (36,6%), Jelgavā (35,3%) un Rēzeknē (30,7%) pieauguma tempi ir bijuši lēnāki nekā vidēji valstī, bet Ventspilī IKP uz vienu iedzīvotāju šajā laika periodā ir samazinājies (-7,4%).

Pievienotā vērtība

CSP no pārskatu datiem aprēķina kopējo pievienoto vērtību (KPV) faktiskajā bāzes cenās (bez produktu nodokļiem un subsīdijām). Ar pārskatiem neuzvertētās ekonomiskās darbības rezultāti tiek novērtēti netiešo aprēķinu ceļā un iekļauti kopējos rezultātos. CSP pievienoto vērtību aprēķina republikas nozīmes pilsētām un rajoniem.

Pielikuma H 6.tabulā apkopoti dati par kopējo pievienoto vērtību republikas pilsētās un Valmieras rajonā 2000. un 2001.gadā un tās pieaugums un pieauguma temps 2000.gada laikā. Ja Latvijā vidēji kopējās pievienotās vērtības pieauguma temps bija 11,3%, tad ievērojams pieaugums bija vērojams Daugavpilī (73,1%). Augstāks par vidējo valstī pieauguma temps bija arī Jūrmalā (29,4%), Rēzeknē (22,2%), Jelgavā (16,1%) un Liepājā (15,4%). Zemāks pieauguma temps par vidējo valstī bija Rīgā (7,6%), Valmieras rajonā (6,7%). Ventspilī kopējās pievienotās vērtības apjoms samazinājās (-14,9%).

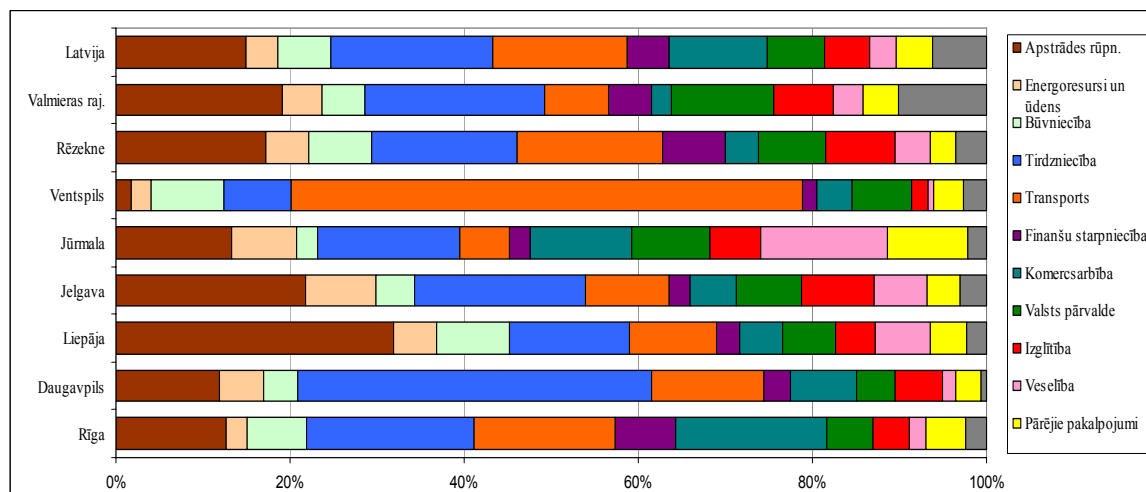
Pielikuma H 7.tabulā veikti aprēķini par pilsētas pievienotās vērtības īpatsvaru valsts kopējā pievienotajā vērtībā.

Pielikuma 8. un 9.tabulā redzams kopējās pievienotās vērtības sadalījums pa darbības veidiem (%) no kopējās pievienotās vērtības attiecīgajā teritorijā 2000.gadā un 2001.gadā. Darbības veidi klasificēti pēc Vispārējās ekonomiskās darbības klasifikācijas (NACE), kas redzama pielikumā G. No šīs tabulas var izvērtēt galvenās nozares (nozaru) īpatsvaru pilsētas ekonomikā un attiecīgi izvērtēt diversifikācijas pakāpi.

5.2.1.tabulā veikts apkopojums par situāciju, cik un kādas nozares veido pusi (50%) no pilsētas kopējās pievienotās vērtības.

5.2.1.tabula. Darbības veidi ar lielāko kopējās pievienotās vērtības īpatsvaru pilsētās kopējā pievienotajā vērtībā 2001.gadā.

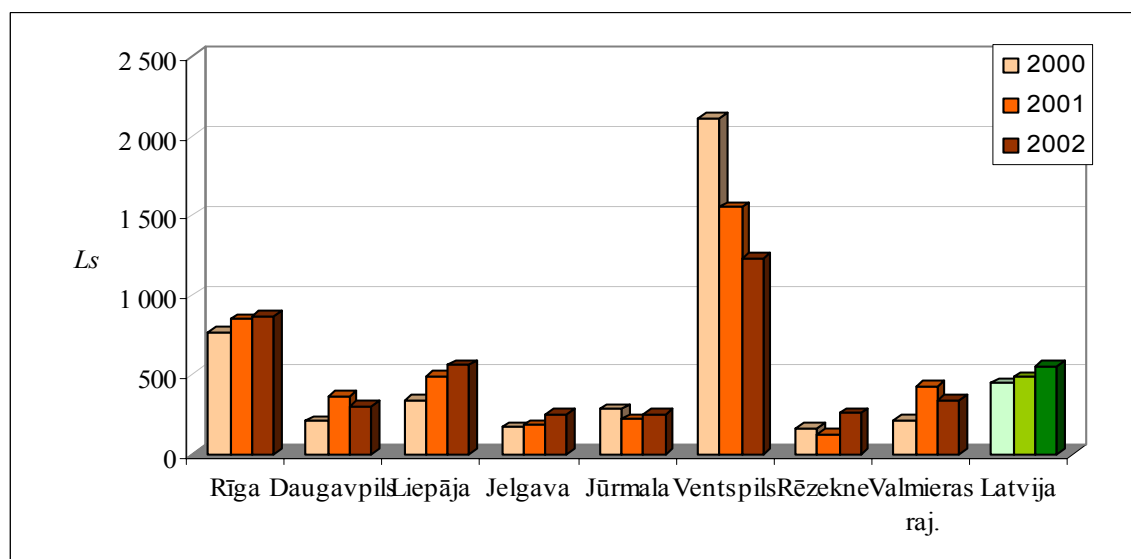
<i>Pilsēta</i>	<i>Darbības veids</i>	<i>Darbības veida PV īpatsvars no KPĻ pilsētā, %</i>
Rīga	G- Vairumtirdzniecība, mazumtirdzniecība; auto un sadzīves aparatūras remonts	19,2
	K- Operācijas ar nekustamo īpašumu, noma, cita komercdarbība	17,4
	I- Transports, glābšana un sakari	16,3
	Kopā:	52,9
Daugavpils	G- Vairumtirdzniecība, mazumtirdzniecība; auto un sadzīves aparatūras remonts	40,6
	I- Transports, glābšana un sakari	12,8
	Kopā:	53,4
Liepāja	D- Apstrādes rūpniecība	31,9
	G- Vairumtirdzniecība, mazumtirdzniecība; auto un sadzīves aparatūras remonts	13,8
	I- Transports, glābšana un sakari	10,0
	Kopā:	55,7
Jelgava	D- Apstrādes rūpniecība	21,8
	G- Vairumtirdzniecība, mazumtirdzniecība; auto un sadzīves aparatūras remonts	19,6
	I- Transports, glābšana un sakari	9,6
	Kopā:	51,0
Jūrmala	G- Vairumtirdzniecība, mazumtirdzniecība; auto un sadzīves aparatūras remonts	16,4
	N- Veselība un sociālā aprūpe	14,5
	D- Apstrādes rūpniecība	13,3
	K- Operācijas ar nekustamo īpašumu, noma, cita komercdarbība	11,7
	Kopā:	55,9
Ventspils	I- Transports, glābšana un sakari	58,9
	Kopā:	58,9
Rēzekne	D- Apstrādes rūpniecība	17,2
	I- Transports, glābšana un sakari	16,8
	G- Vairumtirdzniecība, mazumtirdzniecība; auto un sadzīves aparatūras remonts	16,7
	Kopā:	50,7
Valmieras raj.	G- Vairumtirdzniecība, mazumtirdzniecība; auto un sadzīves aparatūras remonts	20,7
	D- Apstrādes rūpniecība	19,1
	L- Valsts pārvalde un aizsardzība, obligātā sociālā apdrošināšana	11,7
	Kopā:	51,5

5.2.2.attēls. Pilsētā pievienotās vērtības struktūra sadalījumā pa darbības veidiem 2001.g. pēc CSP datiem.

Nefinanšu investīcijas

CSP nefinanšu investīcijas aprēķina republikas pilsētu un rajonu griezumā. Šajā rādītājā ir ietverti ilgtermiņa nemateriālie ieguldījumi, dzīvojamās ēkas, citas būves un celtnes, ilggadīgie stādījumi, tehnoloģiskās mašīnas un iekārtas, pārējie pamatlīdzekļi un inventārs, kā arī pamatlīdzekļu izveidošana un nepabeigto būvobjektu izmaksas. Pielikuma H 10. un 11.tabulā, kā arī 5.2.3.attēlā atspoguļoti dati par nefinanšu investīciju kopējo apjomu un uz vienu iedzīvotāju 2000.-2002.gadā.

5.2.3.attēls. Nefinanšu investīcijas uz 1 iedzīvotāju. Pēc CSP datiem.

Latvijā kopumā nefinanšu investīcijas uz vienu iedzīvotāju 2002.gadā bija 550 lati. Vislielākās nefinanšu investīcijas uz vienu iedzīvotāju veiktas Ventspilī – 1230 lati. Taču, ja Latvijā kopumā, šis rādītājs pa gadiem ir pieaudzis, tad Ventspilī krities. Bez tam nefinanšu investīcijas virs vidējām valstī uz vienu iedzīvotāju ir Rīgā un Liepājā, bet pārējās pilsētās tās ir mazākas nekā vidēji Latvijā. Zems rādītājs ir Jūrmalai (255 Ls), Jelgavai (257 Ls) un Rēzeknei (260 Ls).

5.3. Uzņēmumi

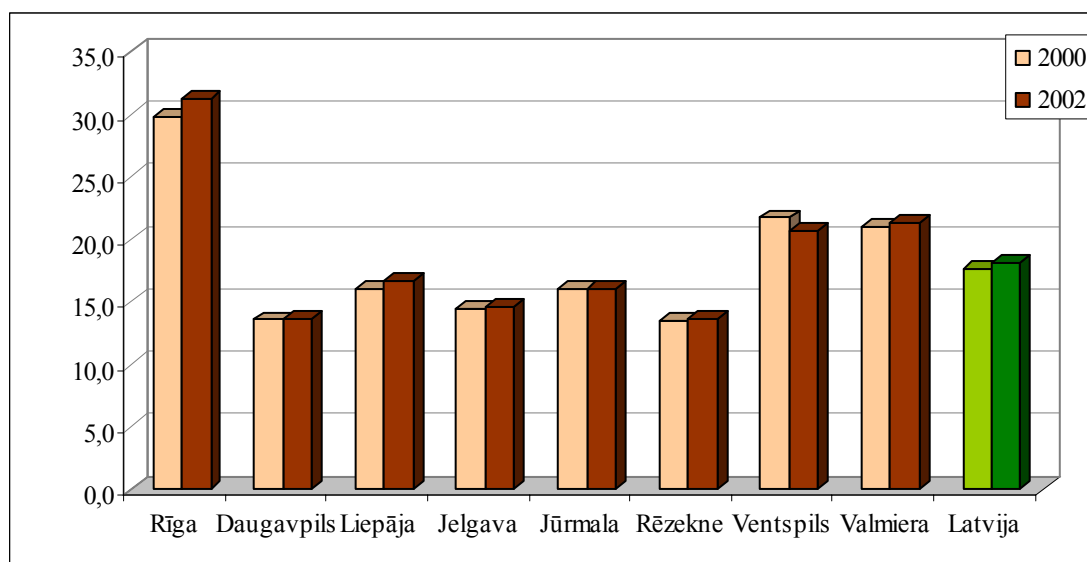
Dati par uzņēmumiem pilsētās pieejami gan Lursoft datu bāzē, gan Centrālajā statistikas pārvaldē. Ne visi dati tiek publicēti krājumos, taču pēc speciāla pasūtījuma CSP veic informācijas atlasīšanu par jebkuru administratīvo vienību. Jāņem vērā, ka CSP apkopo informāciju par ekonomiski aktīviem uzņēmumiem. Par ekonomiski aktīviem tiek uzskatīti uzņēmumi un uzņēmējdarbības, kas ražo produkciju vai sniedz pakalpojumus. Ja uzņēmums darbību veic vairākās teritorijās, informācija tiek apkopota pēc biroja atrašanās vietas un galvenā darbības veida.

Saskaņā ar CSP informāciju 2002.gadā Latvijā pavisam bija 42,55 tūkstoši ekonomiski aktīvu uzņēmumu (izņemot zemnieku saimniecības), no tiem 2,4% - sabiedriskajā sektorā un 97,6% - privātajā sektorā.

Ekonomiski aktīvo uzņēmumu skaits pilsētās atspoguļots pielikumā I 1.tabulā. Latvijā kopumā ekonomiski aktīvo uzņēmumu skaits 2002.gadā, salīdzinājumā ar 2000.gadu, ir pieaudzis.

2002.gadā 55% no visiem ekonomiski aktīvajiem uzņēmumiem atradās Rīgā.

Pielikuma I 2.tabulā atspoguļots ekonomiski aktīvo uzņēmumu skaits uz 1000 iedzīvotājiem. Šis rādītājs visaugstākais ir Rīgā (31,1). Tad seko Valmiera (21,4) un Ventspils (20,7) – tās ir pilsētas, kurās uzņēmumu skaits uz 1000 iedzīvotājiem ir lielāks nekā vidēji valstī (18,1). Pārējās pilsētās uzņēmumu skaits ir mazāks par valstī vidējo. Mazākais uzņēmumu skaits uz 1000 iedzīvotājiem ir Rēzeknē (13,6) un Daugavpilī (13,7).

5.3.1.attēls. Ekonomiski aktīvo uzņēmumu skaits uz 1000 iedzīvotājiem. Pēc CSP datiem.

3.tabula pielikumā I atspoguļo uzņēmumu skaita dinamiku. Kā redzams tabulā, laikā no 2000. līdz 2002.gadam 4 pilsētās (Rīgā, Jelgavā, Liepājā un Rēzeknē) uzņēmumu skaits ir palielinājies, 4 pilsētās (Daugavpilī, Jūrmalā un Ventspilī) – ir samazinājies un Valmierā palicis nemainīgs. Visstraujākais uzņēmumu skaita palielinājums ir bijis Jelgavā – par 4,3%, bet visstraujākais skaita samazinājums ir bijis Ventspilī (-8,7%).

4. un 5.tabulā pielikumā I redzams ekonomiski aktīvo uzņēmumu skaita sadalījums pa darbības veidiem 2000.gadā un 2002.gadā (pēc NACE klasifikācijas, kas dota pielikumā G). Pēc 2002.gada datiem redzams, ka Latvijā kopumā vislielākais uzņēmumu skaita īpatsvars (42,5%) ir vairumtirdzniecībā, mazumtirdzniecībā; automobiļu un sadzīves aparatūras un iekārtu remontā (sektors G – pēc NACE klasifikācijas). Arī visās pilsētās šajā nozarē darbojas vislielākais uzņēmumu skaits. Pielikuma I 6.tabulā redzams uzņēmumu skaits pa darbības veidiem un sadalījumā pēc strādājošo skaita uzņēmumos.

Pielikuma I 7.,8., 9.tabulā apkopoti dati par jaundibināto uzņēmumu skaitu pilsētās 2000., 2001. un 2002.gadā sadalījumā pa darbības veidiem, bet 10.tabulā jaundibināto uzņēmumu skaits pēc nodarbināto skaita.

Pielikuma I 11.1.-11.5.tabulās apkopota informācija par pilsētu svarīgākajiem uzņēmumiem, norādot to galveno nozīmi pilsētai.

5.4. Nodarbinātība un bezdarbs

Datus par nodarbinātību (strādājošo skaitu) un bezdarbu var saņemt Centrālajā statistikas pārvaldē. Sīkāka informācija par bezdarbu pieejama Nodarbinātības valsts aģentūrā un Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrā.

Strādājošo skaits

CSP sniegtie dati par strādājošo skaitu sadalījumā pa nozarēm (pēc NACE klasifikācijas, skat. pielikumu G) 2000.gadā un 2002.gadā atspoguļots pielikuma J 1.-4.tabulā. Strādājošo skaita sadalījums pa nozarēm pieejams pa republikas pilsētām un rajoniem. Līdz ar to Valmieras dati ir iekļauti Valmieras rajona rādītājos.

No pielikuma J 1.- 4.tabulas datiem redzams, ka valstī kopumā lielākais īpatsvars strādājošo skaitā ir apstrādes rūpniecībā strādājošiem (20,4%), tad seko vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība (18%). Izglītībā nodarbināti 11,3% strādājošo. Robežās starp 10 un 5% ir transports, glābšana un sakari (9,3%), valsts pārvalde (8,3%), veselībā un sociālajā aprūpē nodarbinātie (6,3%).

Situācijas apkopojums par atsevišķu pilsētu trīs galvenajām nozarēm pēc strādājošo skaita redzams 5.4.1.tabulā.

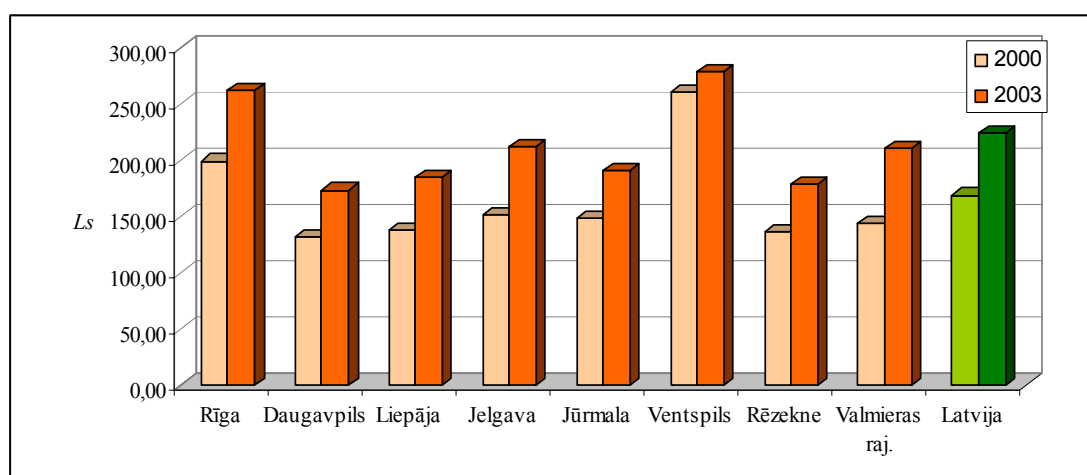
5.4.1.tabula. Pilsētu 3 lielākās nozares pēc strādājošo skaita tajās 2002.g. pēc CSP datiem.

<i>Pilsēta</i>	<i>1.nozare</i>	<i>2.nozare</i>	<i>3.nozare</i>
Rīga	G Tirdzniecība (21,2%)	D Apstrādes rūpniecība (17%)	K Operācijas ar nekustamo īpašumu, noma (10,4%)
Daugavpils	D Apstrādes rūpniecība (24,6%)	G Tirdzniecība (14,8%)	I Transports un sakari (13,4%)
Liepāja	D Apstrādes rūpniecība (28,7%)	G Tirdzniecība (15,3%)	M Izglītība (9,6%)
Jelgava	D Apstrādes rūpniecība (23,3%)	G Tirdzniecība (14,8%)	M Izglītība (13,9%)
Jūrmala	I Tirdzniecība (19,2%)	N Veselība un sociālā aprūpe (16,6%)	M Izglītība (14,5%)
Ventspils	I Transports un sakari (27,2%)	G Tirdzniecība (17,3%)	L Valsts pārvalde (8,7%)
Rēzekne	D Apstrādes rūpniecība (22,4%)	G Tirdzniecība (16,3%)	I Transports un sakari (15%)
Valmieras raj.	D Apstrādes rūpniecība (30,2%)	G Tirdzniecība (16,3%)	M Izglītība (12,3%)

Pielikuma J 5.tabulā atspoguļots strādājošo skaits pamatdarbā un strādājošo īpatsvars privātajā sektorā. Latvijā 2002.gadā privātā sektorā strādāja 61,5% strādājošo, salīdzinājumā ar 2000.gadu privātajā sektorā strādājošo īpatsvars ir pieaudzis (no 59,6%). 2002.gadā vislielākais privātajā sektorā strādājošo īpatsvars ir Rīgā (68,1%), bet viszemākais Daugavpilī (48,4%), tur kā redzams, lielākā daļa strādājošo ir nodarbināti publiskajā sektorā.

Darba alga

Pielikuma J 6.tabulā ir atspoguļoti dati par bruto darba samaksu pamatdarbā vidēji mēnesī. Līdz 2000.gadam (ieskaitot) par pilsētām ir pieejami dati, gan par algu kopumā, gan atsevišķi privātajā un sabiedriskajā sektorā, taču pēc 2000.gada šāds sadalījums pieejams tikai par valsti kopumā un par Rīgu. Par pārējām pilsētām pieejama tikai informācija par bruto darba samaksu sabiedriskajā sektorā.

5.4.1.attēls. Strādājošo vidējā bruto darba samaksa sabiedriskajā sektorā, pēc CSP datiem.

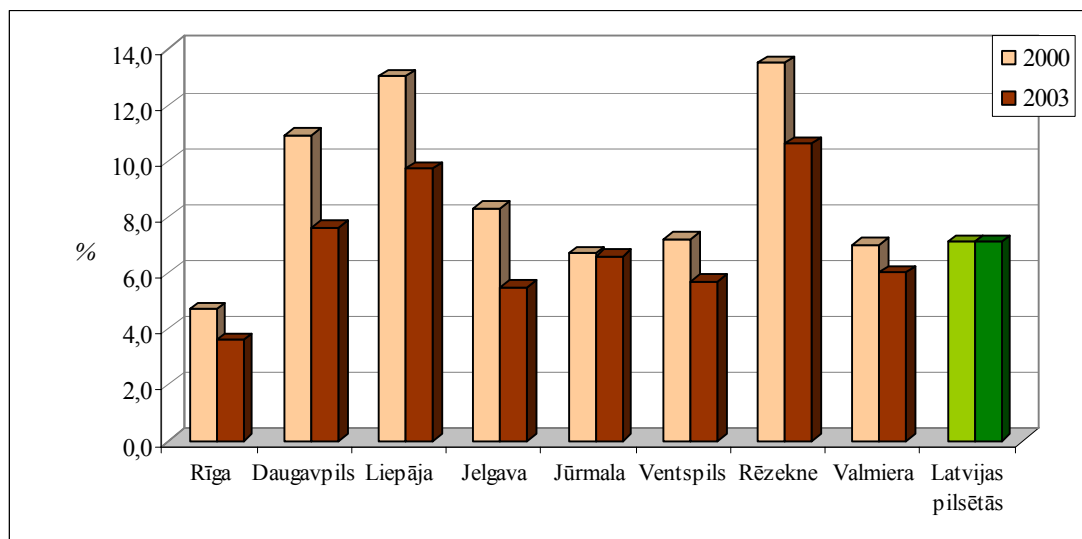
2003.gadā valstī vidējā bruto darba samaksa sabiedriskajā sektorā bija 224,06 lati. Rīgā un Ventspilī šis rādītājs ir augstāks, attiecīgi Ventspilī – 278,19 Ls, Rīgā – 262,69 Ls. Bet pārējās pilsētās zemāks. Zemākie rādītāji ir Latgalē – Daugavpilī (173,55 Ls) un Rēzeknē (178,24 Ls).

Bezdarbs

Pielikuma J 7.tabulā atspoguļots bezdarbnieku skaits pilsētās un to sadalījums. Operatīvie dati par bezdarbnieku skaitu pieejami Valsts nodarbinātības aģentūrā, un periodiski, balstoties uz NVA informāciju, tos apkopo CSP. 7.tabulas dati liecina, ka 2003.gadā salīdzinot ar 2000.gadu, reģistrēto bezdarbnieku skaits ir pieaudzis tikai Jūrmalā, bet pārējās pilsētās bezdarbnieku skaits ir samazinājies. Valstī kopumā 58,5% bezdarbnieku ir sievietes. Sieviešu bezdarba īpatsvars augstāks par vidējo valstī ir Ventspilī, Rīgā, Liepājā, Jelgavā un Jūrmalā, bet pārējās pilsētās – zemāks. Vislielākais ilgstošo bezdarbnieku skaits ir Liepājā (38,8%) un Rēzeknē (37,1%). Pārējās pilsētās tas ir mazāks nekā valstī vidēji (26,1%). Viszemākais ilgstošo bezdarbnieku īpatsvars ir Rīgā (8,1%).

Pielikuma J 8.tabulā atspoguļota CSP informācija par bezdarba līmeni pilsētās un valstī vidēji. CSP bezdarba līmeni aprēķina kā bezdarbnieku skaitu pret ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaitu un šos datus aprēķina par 33 administratīvi teritoriālajām vienībām. Līdz ar to dati nav pieejami par Valmieras pilsētu atsevišķi, bet tikai par Valmieras rajonu kopumā.

Teritorijas attīstības indeksa aprēķiniem LSI bezdarba līmeni aprēķina kā bezdarbnieku skaitu pret darbaspējas vecuma iedzīvotāju skaitu un šie dati pieejami par visām administratīvi teritoriālajām vienībām (pielikuma J 9.tabula).

5.4.2.attēls. Bezdarba līmenis pilsētās (pēc LSI aprēķiniem).

Saskaņā ar šiem datiem Latvijā vidējais bezdarba līmenis ir 7,1%. 2003.gadā augstākais bezdarba līmenis bija Rēzeknē (10,6%) un Liepājā (9,7%), bet zemākais bezdarba līmenis – Rīgā (3,6%). Visās pilsētā vērojama tāda pozitīva tendence, kā bezdarba līmeņa samazināšanās. Visievērojamākais samazinājums laikā no 2000.gada līdz 2003.gadam ir bijis Liepājā un Daugavpilī (par 3,3% procentu punktiem).

Pielikuma J 10.tabulā redzami CSP rīcībā esošie dati par brīvajām darba vietām, ko CSP apkopo, balstoties uz Nodarbinātības valsts aģentūras datiem. Saskaņā ar šiem datiem 2003.gada beigās Latvijā kopumā bija 2362 brīvas darba vietas, no kurām 71% ir Rīgā. Ventspilī bija tikai 1 brīva darba vieta, Valmieras rajonā – 5.

5.5. Nodokļu maksājumi un nodokļu maksātāji

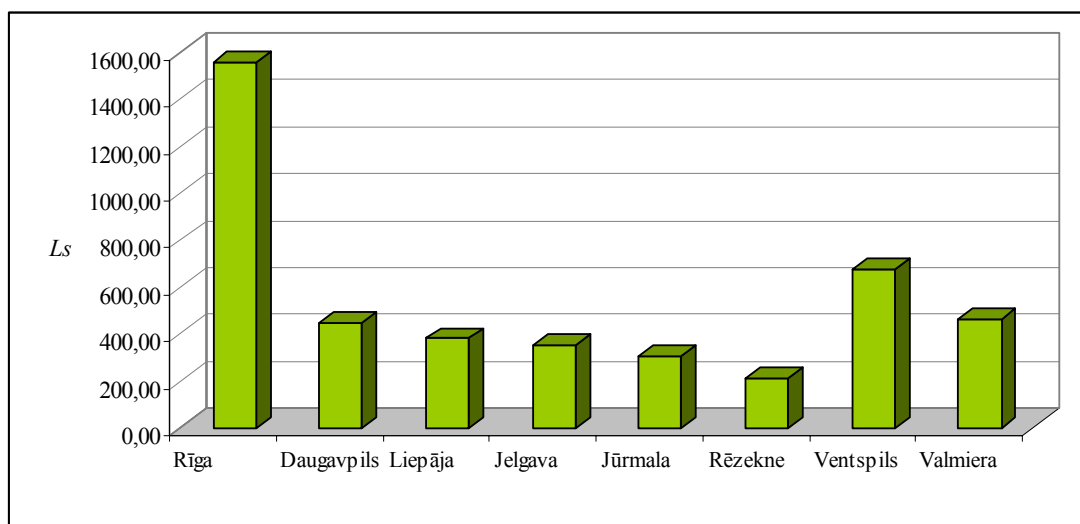
Nozīmīgu informāciju, ko var izmantot, lai analizētu gan iedzīvotāju ienākumus, gan uzņēmumu stāvokli pilsētās, sniedz Valsts ieņēmumu dienesta (VID) rīcībā esošie dati par nodokļu maksājumiem un nodokļu maksātājiem. Šī informācija speciāli ir jāpieprasa Valsts ieņēmumu dienestam.

Pielikumā K ir apkopota VID sniegtā informācija par nodokļu maksājumiem un maksātājiem astoņās pilsētās 2002.gadā.

Pielikuma K 1.tabulā apkopoti dati par nodokļu maksājumu kopējo apjomu visās pilsētās, kā arī par iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksājumu, uzņēmuma ienākuma nodokļa maksājumu un pievienotās vērtības nodokļa maksājumu apjomu pilsētās. Kā redzams vislielākais nodokļu maksājumu apjoms ir Rīgā (1162,7 miljoni latu), tad seko Daugavpils (50,9 miljoni latu), Liepāja (33,1 miljons latu), Ventspils (25,6 miljoni latu), Jelgava (23,2 miljoni latu), Jūrmala (16,8 miljoni latu), Valmiera (12,6 miljoni latu), un mazākais nodokļu apjoms ir Rēzeknē (9,4 miljoni latu).

Attiecībā uz atsevišķu nodokļu apjomu pilsētas sarindojas savādākā secībā. Negatīvs pievienotās vērtības nodokļa apjoms trīs pilsētā – Liepājā, Rēzeknē un Ventspilī – saistīts ar šo pilsētu produkcijas eksportu.

Pielikuma K 2.tabulā veikti aprēķini par nodokļu maksājumu apjomu pilsētās uz vienu iedzīvotāju un tie atainoti 5.5.1.attēlā.

5.5.1.attēls. Nodokļu maksājumi uz 1 iedzīvotāju, pēc VID datiem.

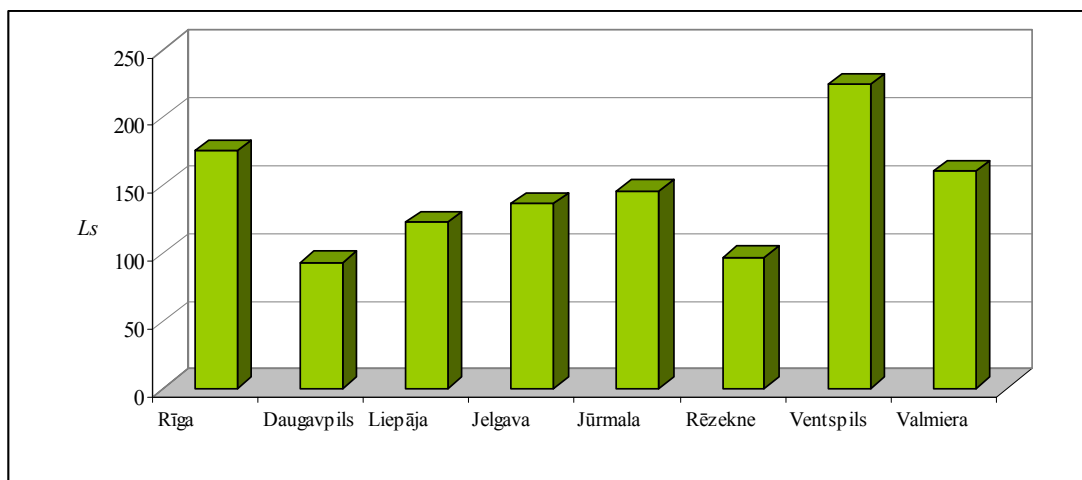
Kā redzams šis rādītājs Rīgā (1556,15 Ls) ievērojami pārsniedz citu pilsētu rādītājus. Atšķirība starp Rīgu un nākošo lielāko rādītāju Ventspilī (672,18 Ls) ir 2,3 reizes, bet atšķirība starp Rīgu un zemāko rādītāju Rēzekni (212,51 Ls) ir 7,3 reizes.

Pielikumā K 3.tabulā redzams nodokļu maksātāju (uzņēmumu, iestāžu, organizāciju) skaits pilsētās sadalījumā pa atsevišķiem nodokļiem.

Pielikuma K 4.-7.tabulās dotie dati sniedz informāciju par darba ņēmējiem un iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksājumiem.

Pielikuma K 6.tabulā veiktie aprēķini norāda kāda daļa pilsētas iedzīvotāju - darba ņēmēju strādā pilsētā un kāda daļa strādā ārpus pilsētas citās pašvaldībās. Visaugstākais rādītājs ir Rīgai – 93,8% darba ņēmēju strādā pie darba devēja pilsētā. Viszemākais rādītājs ir Jūrmalai – 45,6% no darba ņēmējiem, strādā pie darba devēja pilsētā, bet 54,4% - strādā ārpus pilsētas.

Pielikuma K 7.tabulā redzams ieturētā iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksājumu apjoms uz 1 iedzīvotāju. Visaugstākais rādītājs ir Ventspils pilsētā – 224 lati, bet viszemākais rādītājs Daugavpils pilsētā – 93 lati uz 1 iedzīvotāju.

5.5.2.attēls. Iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksājumi uz vienu iedzīvotāju 2002.gadā, Ls, pēc VID informācijas.

6. INFRASTRUKTŪRA UN PAKALPOJUMU NODROŠINĀJUMS PILSĒTĀ

Pilsētu konkurētspēju un ekonomikas attīstības līmeni lielā mērā ietekmē transporta infrastruktūra gan pilsētā, gan plašākā mērogā, pilsētā pieejamie energoresursi, esošā inženierinfrastruktūra, kā arī sociālā infrastruktūra.

Pielikumā L dota anketas forma, kur pilsētas tika lūgtas veikt kvalitatīvu pilsētas infrastruktūras un pakalpojumu novērtējumu.

6.1. Transporta infrastruktūra

Visplašākā un daudzveidīgāka transporta infrastruktūra ir Rīgai. Pilsētas pieejamību nodrošina gan autoceļi, gan dzelzceļš, gan starptautiska lidosta, gan arī osta.

Liepājas un Ventspils sasniedzamību nodrošina autoceļš, dzelzceļš, osta. Šo pilsētu attīstībā sevišķa nozīme ir ostām. Gan Liepājā, gan Ventspilī ir arī lidostas, taču to darbība nav saistīta ar regulāriem pārvadājumiem. Jāatzīmē, ka pa dzelzceļu uz Ventspili tiek veikti tikai kravu pārvadājumi, bet ne pasažieru.

Jūrmalas pieejamību nodrošina autoceļš, dzelzceļš, starptautiska lidosta. Pilsētā ir arī osta, taču tai, lai tā darbotos nepieciešami ievērojami uzlabojumi.

Daugavpils, Jelgava, Rēzekne un Valmiera neatrodas pie jūras un līdz ar to šajās pilsētās nav ostas. Jelgavā, Valmierā, Daugavpilī un Rēzeknē nav lidostas, taču Daugavpilī ir iespējas attīstīt lidostu.

6.1.1.tabulā redzams pašu pilsētu vērtējums satiksmes infrastruktūrai, kas nodrošina pilsētas pieejamību valsts un starptautiskā mērogā. Savukārt 6.1.2.tabulā – vērtējums transporta infrastruktūrai pilsētā un tās tuvākajā apkaimē.

*6.1.1.tabula. Satiksmes infrastruktūras, kas nodrošina pilsētas pieejamību valsts un starptautiskā mērogā, vērtējums **

	<i>Autoceļi</i>	<i>Dzelzceļš</i>	<i>Gaisa satiksme</i>	<i>Osta</i>
Rīga	3	1	4	2
Daugavpils	1	3	0, bet ir iespēja	-
Liepāja				
Jelgava	1	4	0	-
Jūrmala	1	1	4	1
Rēzekne				
Ventspils	2	4	1	3
Valmiera	2	2	0	-

*Vērtējuma gradācijas:

0 – Nav;

1 – Ir, bet neapmierinoša;

2 – Apmierinoša šī brīža situācijai;

3 – Apmierinoša, pēc nelieliem uzlabojumiem nodrošina attīstību;

4 – Nodrošina pilsētas attīstību

6.1.2.tabula

Satiksmes infrastruktūras pilsētā un tuvākajā apkaimē vērtējums *

	<i>Autoceļi</i>	<i>Dzelzceļš</i>	<i>Gaisa satiksme</i>	<i>Osta</i>
Rīga	2	1	3	1
Daugavpils	2	2	0	-
Liepāja				
Jelgava	1	1	1	-
Jūrmala	2	3	4	1
Rēzekne				
Ventspils	3	4	1	4
Valmiera	3	3	-	-

*Vērtējuma gradācijas:

0 – Nav savienota ar cita veida transporta infrastruktūru;

1 – daļēji vai neefektīvi savienota ar cita veida transporta infrastruktūru;

2 – Apmierinoša šī brīža situācijai;

3 – Apmierinoša, pēc nelieliem uzlabojumiem nodrošina attīstību;

4 – Nodrošina pilsētas attīstību

6.2. Energoresursi un ūdens resursi

Svarīgs ekonomikas attīstības priekšnoteikums ir enerģijas un citu resursu nodrošinājums pilsētā. 6.2.1.tabulā atspoguļots pilsētu vērtējums situācijai par resursu pieejamību un to vai tie nodrošina pilsētas attīstību.

6.2.1.tabula

Energoresursu un ūdens resursu vērtējums*

	<i>Elektroenerģija</i>	<i>Gāze</i>	<i>Ūdens</i>
Rīga	4	1	2
Daugavpils	1	1	1
Liepāja			
Jelgava	4	4	3
Jūrmala	4	1	1
Rēzekne		0	
Ventspils	2	0	3
Valmiera	2	2	1

*Vērtējuma gradācijas:

0 – Nav savienota ar cita veida transporta infrastruktūru;

1 – daļēji vai neefektīvi savienota ar cita veida transporta infrastruktūru;

2 – Apmierinoša šī brīža situācijai;

3 – Apmierinoša, pēc nelieliem uzlabojumiem nodrošina attīstību;

4 – Nodrošina pilsētas attīstību

6.3. Pakalpojumu nodrošinājums

Pilsētas ir novērtējušas dažādu pakalpojumu, kas būtiski ietekmē uzņēmējdarbības vidi, nodrošinājumu pilsētā un tas ir atspoguļots 6.3.1.tabulā.

6.3.1.tabula.

*Pakalpojumu nodrošinājuma vērtējums**

	<i>Siltumapgāde</i>	<i>Ūdensapgāde</i>	<i>Kanalizācija</i>	<i>Akritumu apsaimniekošana</i>	<i>Telekomunikācijas</i>	<i>Izglītība un pētniecība</i>	<i>Bankas un citi finanšu pakalp.</i>	<i>Konsultācijas (vadības, juridiskās u.c.)</i>	<i>Viesnīcas un konferenču iespējas</i>	<i>Brīvā lai ka pavadīšanas iespējas</i>
Rīga	3	3	3	2	4	1	4	4	3	3
Daugavpils	2	3	2	3	3	3	3	1	1	1
Liepāja										
Jelgava	3	3	2	3	3	3	3	3	3	3
Jūrmala	2	1	1	3	3	1	3	2	4	3
Rēzekne										
Ventspils	3	2	3	4	3	3	3	1	3	3
Valmiera	3	2	2	4	3	3	4	3	4	3

*Vērtējuma gradācijas:

0 – Nav savienota ar cita veida transporta infrastruktūru;

1 – daļēji vai neefektīvi savienota ar cita veida transporta infrastruktūru;

2 – Apmierinoša šī brīža situācijai;

3 – Apmierinoša, pēc nelieliem uzlabojumiem nodrošina attīstību;

4 – Nodrošina pilsētas attīstību

Dati par dažādām institūcijām, kas nodrošina dažādus pakalpojumus pilsētās doti Pielikuma M un Pielikuma N tabulās. Šajās tabulās doti gan dati par pašvaldību institūcijām, gan arī par citu sektoru (valsts un privātām) institūcijām.

7. NABADZĪBA UN DZĪVES LĪMENIS

Iedzīvotāju dzīves līmeņa ziņā, pēc ANO Attīstības programmas (UNDP) izstrādātā tautas attīstības indeksa vērtības, kas aprēķināta balstoties uz vidējo mūža ilgumu, izglītības līmeni un iekšzemes kopproduktu, Latvija 2003.gadā ierindojās 50.vietā pasaulē (2000.gadā 63.vietā, 2002.gadā – 53.vietā). Šāds indekss tiek aprēķināts Latvijai kopumā, bet ne tās teritoriālajām vienībām.

Nozīmīgs informācijas avots, kas raksturo dzīves līmeni, ir CSP veiktie mājsaimniecību budžeta pētījumi. Taču arī šie pētījumi analizē situāciju valstī kopumā, sadalījumā pilsētas un lauki, 5 statistikas reģionos (līdz šim), 7 republikas pilsētās kopā, kā arī Rīgā, bet ne katrā republikas pilsētā un rajonā atsevišķi. 7.1.1.tabulā atspoguļoti dati, kas raksturo mājsaimniecību rīcībā esošos ienākumus. Šie dati liecina, ka pilsētās ienākumi ir augstāki nekā valstī caurmērā un galvaspilsētā Rīgā tie ir augstāki nekā 7 republikas pilsētās caurmērā.

7.1.1.tabula. Rīcībā esošais ienākums naudā un natūrā (vidēji uz mājsaimniecības locekli mēnesī, Ls)

	<i>Visās mājsaimniecībās</i>	<i>Pilsētās</i>	<i>7 republikas pilsētās</i>	<i>Rīgā</i>	<i>Laukos</i>
Rīcībā esošais ienākums:	80,00	87,61	92,58	104,53	63,93
-naudā	73,52	83,43	89,00	101,12	52,62
-natūrā	6,48	4,19	3,58	3,42	11,31

Mājsaimniecību materiālā stāvokļa pašnovērtējums 2002.gada pētījumā liecina, ka par nabadzīgām sevi uzskata 9% visu mājsaimniecību. Par tādām, kas nav ne nabadzīgas, ne bagātas, sevi uzskata 53,1% mājsaimniecību.

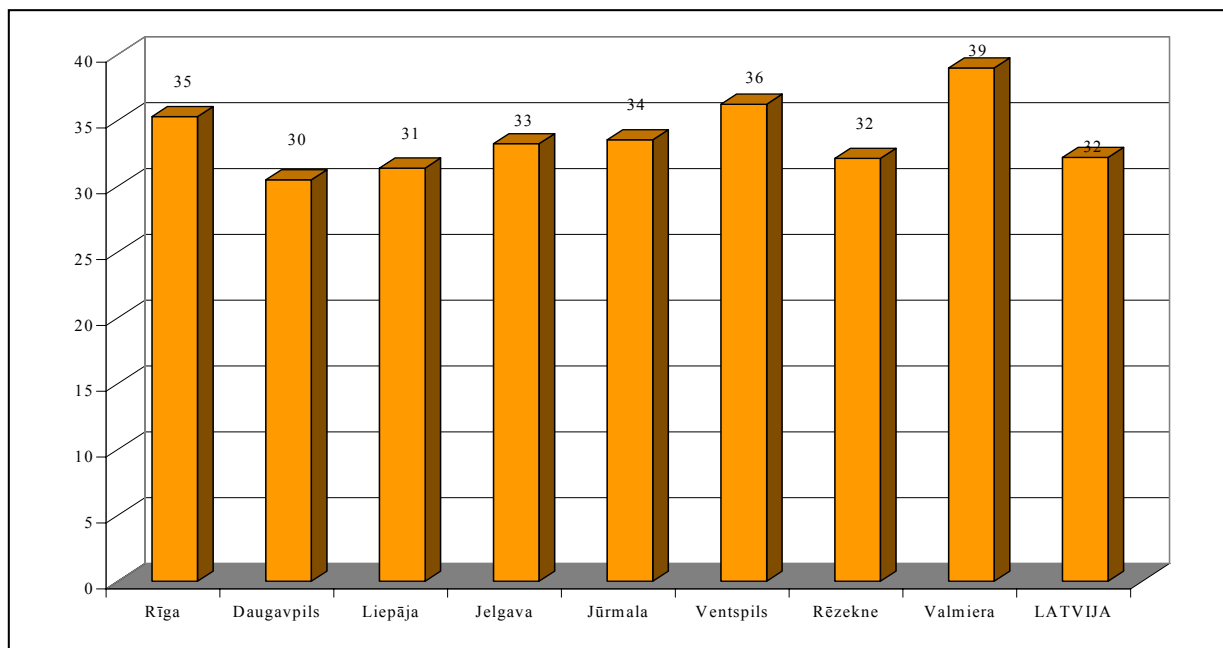
Pētījums atzīst, ka par zināmu materiālā stāvokļa uzlabojumu liecina arī tas, ka 2002.gadā ir pieaugusi mājsaimniecību nodrošinātība ar datoriem, mobilajiem telefoniem un vieglajām automašīnām. 2000.gadā vidēji uz 100 mājsaimniecībām bija 5 datori, 2002.gadā – 13 datori, mobilo telefonu skaits attiecīgi pieaudzis no 15 līdz 58, vieglo automašīnu skaits no 29 līdz 36. 2002.gadā interneta pieslēgums bija 3,3% mājsaimniecību.

Pielikumā O 7.,8.tabulās atspoguļoti CSDD dati par pilsētās reģistrēto automobiļu skaitu, tabulās redzams gan kopējais skaits, gan arī skaits uz 1000 iedzīvotājiem. Pēdējo gadu laikā visās pilsētās pieaug vieglo automobiļu skaits, bet autobusu skaits visās pilsētās samazinās.

Lai raksturotu dzīves līmeni atsevišķās pilsētās bez tiem datiem, kas analizēti jau citās šī ziņojuma nodaļās (bezdarbs, izglītības līmenis, darba samaksa u.c.) var izmantot datus, kas saistīti ar iedzīvotāju iztikas līdzekļu avotiem, kā arī mājokļiem.

Pielikumā O 1., 2.tabulā apkopoti 2000.gada tautas skaitīšanas dati par iedzīvotāju galvenajiem iztikas līdzekļu avotiem pilsētās, atsevišķi norādot gan iedzīvotāju skaitu, gan arī attiecīgas grupas īpatsvaru. No šiem datiem redzams, ka iedzīvotāju īpatsvars, kam galvenais iztikas līdzekļu avots ir ekonomiskās aktivitātes, 8 pilsētās svārstās no

30%-39%. Augstākais rādītājs ir Valmieras pilsētā – 39%, zemākais Daugavpilī – 30%.

7.1.1.attēls. Iedzīvotāju īpatsvars (%), kam galvenais ienākumu avots ir ekonomiskās aktivitātes. Pēc 2000.gada tautas skaitīšanas rezultātiem.

7.1.2.tabulā redzami dati par dzīvojamo fondu vidēji uz 1 iedzīvotāju. Šie liecina, ka atšķirība starp zemāko (Daugavpilī) un augstāko (Liepājā) pilsētu rādītāju ir par 41%.

7.1.2.tabula. dzīvojamais fonds vidēji uz vienu iedzīvotāju, m², gada beigās.

	2000.g.	2001.g.	2002.g.
Rīga	21,4	21,7	22,3
Daugavpils	19,6	19,7	19,8
Liepāja	27,2	27,7	27,9
Jelgava	21,7	20,9	22,1
Jūrmala	21,9	22,2	23,3
Ventspils	22,1	22,1	23,0
Rēzekne	20,1	20,7	21,5
Valmiera	21,7	22,5	23,3
Latvija	22,6	22,8	23,6

Iedzīvotāju nodrošinājumu ar mājokļiem raksturo arī mājokļu vecums un to nodrošinājums ar labierīcībām. Šie dati, balstoties uz tautas skaitīšanas datiem ir atspoguļoti pielikuma O 3.-6.tabulās.

8. PILSĒTU BUDŽETU ANALĪZE

Pašvaldības iesniedz Valsts kasei mēneša pārskatus un gada pārskatus par budžeta izpildi. Gan mēneša pārskatu apkopojums, gan gada pārskatu apkopojums ir pieejams Valsts kases mājas lapā (www.vkase.gov.lv). Līdz ar to pašvaldībām ir iespējams salīdzināt savus rādītājus ar citu pašvaldību rādītājiem.

Pašvaldību budžeta analīze veikta par 2002.gadu, balstoties uz pašvaldību gada pārskatu apkopojumu, un par 2003.gadu, balstoties uz pārskatiem uz 2003.gada 31.decembri. Gada pārskatu apkopojums par 2003.gadu būs pieejams šī gada otrajā pusgadā.

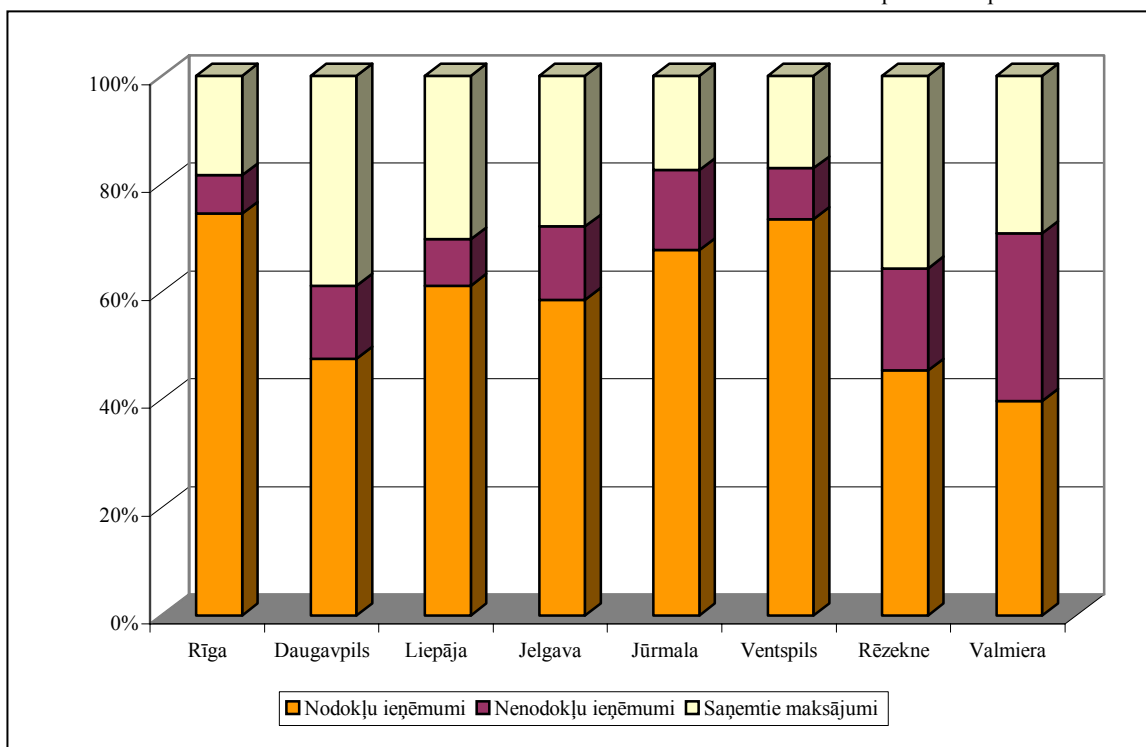
8.1. Budžeta ieņēmumi

Pielikuma P 1.-3.tabulā atspoguļoti pašvaldību pamatbudžeta ieņēmumi 2002.gadā, 4.-6.tabulā – 2003.gadā.

2002.gadā astoņu pilsētu pašvaldību budžeta ieņēmumi veidoja 46% no visu Latvijas pašvaldību budžetu ieņēmumiem. 2003.gadā astoņu pašvaldību pamatbudžeta ieņēmumu kopsumma bija 294 miljoni latu, no tiem 65% veidoja Rīgas pilsētas pamatbudžeta ieņēmumi. Rīgas pilsētas pamatbudžeta kopīgais ieņēmumu apjoms bija 191,44 miljoni latu. Savukārt no astoņām pilsētām mazākais ieņēmumu apjoms bija Rēzeknei – 9 miljoni latu.

Rēķinot uz vienu iedzīvotāju lielākie kopīgie budžeta ieņēmumi ir Valmierā – 394 lati, mazākie Daugavpilī – 190 lati. Taču šī situācija ir izskaidrojama ar pašvaldības funkciju izpildes organizācijas atšķirībām. Valmieras pilsētā komunālos pakalpojumus nodrošina pašvaldības nodaļa, kas nav raksturīgi lielām pilsētām. Līdz ar to pilsētas budžeta ienāk visi maksājumi par komunālajiem pakalpojumiem un attiecīgi izdevumu daļā ir visi izdevumi, kas saistīti ar šo pakalpojumi sniegšanu. Pārējās pilsētās šos pakalpojumus nodrošina uzņēmējdarbības un attiecīgi to ieņēmumi un izdevumi neatspoguļojas pašvaldību budžetos.

Tāpēc objektīvāku situācijas novērtējumu dod nodokļu ieņēmumu īpatsvars budžetos un apjoms.

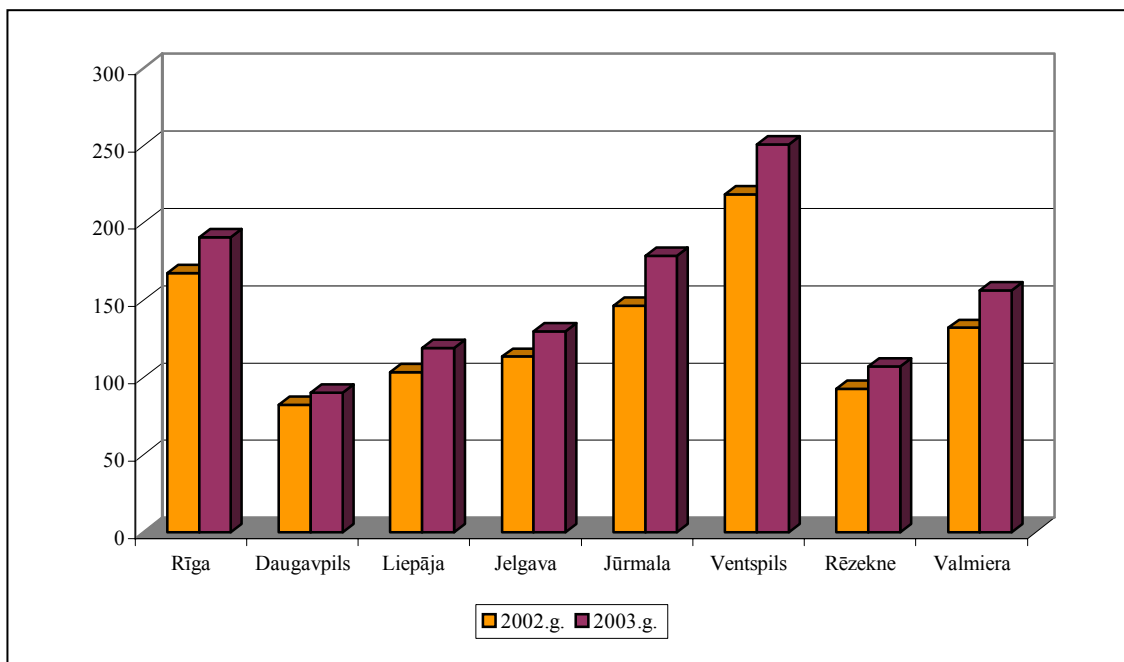
8.1.1.attēls. Pašvaldību ieņēmumu struktūra (%) 2003.gadā pēc Valsts kases datiem.

Nodokļu ieņēmumi

Balstoties uz 2003.gada budžetu datiem, redzams, ka starp pilsētām lielākais nodokļu ieņēmumu īpatsvars ir Rīgas pilsētai (74%), mazākais – Valmierai (40%), kas skaidrojams ar Valmieras pilsētas organizatorisko struktūru. Salīdzinoši zems nodokļu ieņēmumu īpatsvars ir Rēzeknei (45%) un Daugavpilij (48%).

Nodokļu ieņēmumus pašvaldībām veido – atskaitījumi no iedzīvotāju ienākuma nodokļa (71,6 % no nodokļa tiek ieskaitīti dzīves vietas pašvaldības budžetā) un nekustamā īpašuma nodoklis. Bez tam arī atskaitījumi no tādiem netiešajiem nodokļiem, kā azartspēļu nodoklis, izložu nodoklis, taču to ieņēmumu īpatsvars ir ievērojami mazāks.

Nodokļu ieņēmumi uz vienu iedzīvotāju visām pilsētām pa gadiem pieaug. 2003.gadā rēķinot uz vienu iedzīvotāju lielākie nodokļu ieņēmumi ir Ventspilī (251 lats uz 1 iedzīvotāju), mazākie – Daugavpilī (90 latu uz 1 iedzīvotāju). Kā redzams atšķirība ir 2,8 reizes. Rīgas pilsētai ir otri lielākie nodokļu ieņēmumi uz vienu iedzīvotāju (191 lats uz 1 iedzīvotāju).

8.1.2.attēls. Pašvaldību budžetu nodokļu ieņēmumi uz 1 iedzīvotāju.

Pielikuma P 7.tabulā ir atspoguļota nodokļu ieņēmumu struktūra 2002.gadā, 9.tabulā – 2003.gadā. 2003.gadā 8 pilsētās vidēji 83% no nodokļu ieņēmumiem veido atskaitījumi no iedzīvotāju ienākuma nodokļa un 16% - no nekustamā īpašuma nodokļa. Visaugstākais iedzīvotāju ienākuma nodokļa īpatsvars ir Jelgavas pilsētai (92%), savukārt visaugstākais nekustamā īpašuma nodokļa ieņēmumu īpatsvars ir Ventspils pilsētai (35%).

Nenodokļu ieņēmumi

Nenodokļu ieņēmumi lielajās pilsētās vidēji veido 10% (2003.g.) no ieņēmumiem. Nenodokļu ieņēmumos ietilpst gan valsts, gan pašvaldību nodevu maksājumi, ieņēmumi no uzņēmējdarbības un īpašuma, gan arī maksa par dažādu pašvaldības iestāžu sniegtajiem pakalpojumiem. Vislielākais nenodokļu ieņēmumu īpatsvars un arī apjoms uz 1 iedzīvotāju ir Valmieras pilsētai, kam šo apjomu veido maksa par komunālajiem pakalpojumiem.

Saņemtie maksājumi

Pielikuma P 5.tabulā redzams, ka starp pilsētām lielākais saņemto maksājumu īpatsvars ir Daugavpilij (39%) un Rēzeknei (36%). Mazākais saņemto maksājumu īpatsvars ir Ventspilij (17%) un Rīgai (18%). Lielāko daļu no saņemtajiem maksājumiem pilsētās veido mērķdotācijas, kas galvenokārt saistītas ar skolotāju algām. Šajā ieņēmumu grupā ietilpst arī pašvaldību savstarpējie norēķini. Taču Daugavpilij un Rēzeknei starp saņemtajiem maksājumiem ir arī dotācijas no Pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fonda (PFIF), pārējās lielo pilsētu pašvaldības nesaņem dotācijas no Pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fonda. Daugavpils 2003.gadā no PFIF saņēma 981,8 tūkstošus latu, bet Rēzekne – 135,8 tūkstošus latu.

8.2. Pašvaldību budžeta izdevumi

Pielikumā P 11.-15.tabulās doti pašvaldību pamatbudžetu izdevumi pēc valdības funkcijām 2002. un 2003.gadā gan pēc apjoma, gan pēc īpatsvara, gan pēc apjoma uz vienu iedzīvotāju. Analizējot pašvaldības izdevumus jāņem vērā, ka tie ir atkarīgi no pašvaldības organizatoriskās struktūras, un ka pašvaldību uzņēmējdarbības finanses budžeta pārskatā neatspoguļojas.

Izdevumu pārskatā redzams, ka piecas pilsētas ir donori pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fondā. Tās ir Rīga, Jelgava, Jūrmala, Ventspils un Valmiera. Liepāja jau vairākus gadus neitrālā pozīcijā – tā ne maksā fondā, ne arī saņem dotācijas no tā, bet Daugavpils un Rēzekne ir dotāciju saņēmējas no pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fonda. Rīgas iemaksas fondā 2003.gadā bija 23 miljoni latu jeb 31 Ls uz vienu iedzīvotāju, Ventspils iemaksas bija 2,3 miljoni latu un tas ir 52 latu uz vienu iedzīvotāju.

Pielikuma P 17.-19.tabulā redzami pašvaldību pamatbudžetu izdevumi sadalījumā pēc ekonomiskās klasifikācijas pamatgrupām - uzturēšanas izdevumi un kapitālieguldījumi un investīcijas 2003.gadā. Kā redzams procentuālā ziņā lielākās investīcijas 2003.gadā veikusi Jūrmala (22%) un Rēzekne (22%), mazākās Valmiera (12%) un Liepāja (14%).

Valsts kasē pieejama arī informācija par visiem pašvaldību aizņēmumiem un galvojumiem.

9. TERITORIJAS ATTĪSTĪBAS INDEKSS

Lai noteiktu īpaši atbalstāmās teritorijas, kopš 1997.gada visas Latvijas administratīvās teritorijas jeb pašvaldības tiek ranžētas. Laika posmā līdz 2000.gadam tika noteikts katras teritorijas attīstības rangs atsevišķi divās grupās – rajonu un republikas pilsētu grupā un pagastu un rajonu pilsētu grupā. Pēc 2000.gada tiek izmantota jauna metodika – tiek noteikts ne tikai rangs, bet tiek aprēķināts arī teritorijas attīstības indekss. Saskaņā ar šo metodiku teritorijas attīstības indeksu aprēķina trim grupām; rajonu, pilsētu un pagastu grupai. Pilsētu grupā tiek iekļautas gan republikas pilsētas, gan rajonu pilsētas, kā arī novadu pašvaldības, kuru centrs ir pilsēta. Ja novada pašvaldību veido tikai pagasti, tā tiek ieskaitīta pagastu grupā.

9.1.1.tabula. *Īpaši atbalstāmo reģionu (atbalstāmo teritoriju) noteikšanai izmantotie rādītāji un to svāri (2000.g.)*

Rādītājs	Rajoni		Pagasti		Pilsētas	
	+ vai -	svārs	+ vai -	svārs	+ vai -	svārs
Iekšzemes kopprodukts uz vienu iedzīvotāju	+	0,3	-	-	-	-
Bezdarba līmenis	+	0,15	+	0,25	+	0,3
Iedzīvotāju ienākuma nodokļa apmērs uz vienu iedzīvotāju	+	0,1	+	0,25	+	0,3
Nefinansu investīcijas uz vienu iedzīvotāju	+	0,1	-	-	-	-
Demogrāfiskās slodzes līmenis	+	0,1	+	0,15	+	0,2
Ekonomiski aktīvo uzņēmumu un uzņēmējsabiedrību skaits uz 1000 iedzīvotājiem	+	0,1	-	-	-	-
Iedzīvotāju blīvums uz vienu kvadrātkilometru	+	0,05	+	0,1	-	-
Zemes vidējā kadastrālā vērtība	-	-	+	0,1	-	-
Pastāvīgo iedzīvotāju skaita izmaiņas	+	0,1	+	0,15	+	0,2
Svaru summa	-	1,0	-	1,0	-	1,0

¹⁾ + nozīmē, ka rādītāju izmanto, - ka neizmanto.

Lai visus pētījumā ietvertos rādītājus padarītu salīdzināmus un apvienojamus vispārīgā rādītājā, saglabājot metrisku samērojamību, 2000.gada metodikā (pielietota kopš 2001.gada) tiek veikta rādītāju standartizācija ar tai sekojošu teritorijas attīstības indeksa aprēķināšanu. Standartizētos rādītājus aprēķina no sākotnējiem rādītājiem, kuri izteikti cilvēku, naudas, procentu vai citās reālās vienībās. Standartizācijas rezultātā sākotnējās mērvienības zūd, tādēļ dažādi rādītāji

kļūst savstarpēji salīdzināmi. Standartizēto rādītāju vērtības aprēķina katram rādītājam, katrai teritorijai. Tehniski to izdara no konkrētās teritorijas interesējošā rādītāja lieluma atskaitot rādītāja vidējo aritmētisko un dalot ar šī rādītāja standartnovirzi. Tālāk var aprēķināt katrai teritorijai visu aprēķinos izmantoto standartizēto rādītāju svērto aritmētisko vidējo jeb teritorijas attīstības indeksu un teritorijas sakārtot šo indeksu secībā.

Attiecīgi, balstoties uz teritorijas attīstības indeksu, visas pašvaldības grupas ietvaros tiek secīgi sarindotas jeb ranžētas. Rangs norāda pašvaldības pozīciju attiecīgajā grupā.

9.1.2.tabulā atspoguļots astoņu lielāko pilsētu teritorijas attīstības indekss un arī rangs visu starp 77 administratīvajām vienībām grupā.

9.1.2.tabula. Pilsētu teritorijas attīstības indekss un rangs pilsētu grupā.

	2000.gadā		2003.gadā	
	Attīstības indekss	Rangs	Attīstības indekss	Rangs
Rīga	0,352	11	0,399	12
Daugavpils	-0,152	35	-0,269	29
Liepāja	-0,745	42	-1,001	52
Jelgava	0,155	15	-0,029	21
Jūrmala	0,092	17	-0,156	25
Ventspils	1,229	1	0,491	9
Rēzekne	-0,575	37	-0,673	44
Valmiera	0,106	16	0,071	18

Kā redzams pēc 2000.gadā veiktajiem aprēķiniem pēc teritorijas attīstības indeksa starp Latvijas pilsētām pirmajā vietā ierindojās Ventspils. 2003.gadā situācija ir mainījusies - pirmajās vietās ierindojušās nelielās pilsētas ap Rīgu, kuru iedzīvotāji galvenokārt strādā Rīgā - Salaspils, Baloži, Ikšķile.

10. ĪSS PILSĒTU RAKSTUROJUMS

Pielikumā R ir doti visu astoņu projekta pilsētu profili, kas veidoti balstoties galvenokārt uz statistikas datiem, kas iekļauti ziņojuma iepriekšējās nodaļās.

Katra no pilsētām – Rīga, Daugavpils, Liepāja, Jelgava, Jūrmala, Ventspils, Rēzekne un Valmiera ir raksturotas ar dažādiem rādītājiem, bet pēc visām pilsētām vienotas struktūras.

Katras pilsētas profila noslēgumā ir dots apkopojošs grafiks, kas atspoguļo galveno pilsētas rādītāju attiecību pret caurmēra (vidējo) situāciju valstī (valstī vidējais = 100%).